

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
«МІСЦЕВИЙ БОРГ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ»

Студентки 2 курсу, 1-м групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» спеціалізації
«Державні фінанси»

Лацик
Олени
Ігорівни

Науковий керівник
д.е.н., професор

Чуркіна
Ірина
Євгенівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов
Ігор Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Інституційні основи місцевих фінансів	6
1.2. Роль місцевого боргу у забезпеченні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць	10

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ

2.1. Структура ринку місцевих запозичень в Україні	18
2.2. Аналіз та оцінка місцевого боргу	26

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ БОРГОМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

3.1. Досвід розвитку системи місцевих запозичень в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою	32
3.2. Напрями удосконалення механізму управління місцевим боргом	40

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

51

ДОДАТКИ

64

ВСТУП

Актуальність теми. На даний час вагомим завданням є утримання стійкої динаміки та покращення якості економічного зростання як невід'ємної умови підвищення соціальної спрямованості розвитку держави. Реалізація завдань соціально-економічного розвитку України, насамперед залежить від забезпечення стійкого зростання економіки, яке дасть змогу суттєво покращити добробут населення. Держава має виробити стратегічні орієнтири, які б консолідували всі її регіони для подолання негативних тенденцій макроекономічної динаміки, які спричинили суттєве сповільнення темпів економічного розвитку та погіршення макроекономічних пропорцій. В умовах глибоких ринкових трансформацій національної економіки ще більш актуальними стали проблеми економічного розвитку регіонів, що залежать від їх бюджетного потенціалу та ефективності системи управління місцевим боргом.

Питанням формування місцевих бюджетів за рахунок місцевих запозичень та їх впливу на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць присвячені праці вітчизняних вчених:

С. Буковинського, Т. Боголіб, О. Василика, В. Гейця, В. Глуценка, А. Даниленка, В. Зайчикової, І. Запатріної, О. Кириленко, В. Кравченка, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, Г. П'ятаченка, В. Федосова, І. Чугунова, А. Чухна, С. Юрія та інших.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку механізму управління місцевим боргом можна назвати праці О. Богачової, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Р. Дорнбуша, А. Ілларіонова, Дж. М. Кейнса, Т. Ковальової, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, В. Танзі, Дж. Тобіна, А. Лаврова, А. Лаффера, С. Лушина, В. Лебедева, Р. Масгрейва, А. Пігу, В. Родіонової, Г. Таллока, В. Танзі, С. Фішера, М. Фрідмена, Е. Хансена, Дж. Хікса, М. Ходоровича.

Об'єктом дослідження є система управління місцевим боргом.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання розвитку системи управління місцевим боргом.

Метою дослідження є розкриття сутності системи управління місцевим боргом та визначення шляхів її удосконалення в умовах трансформаційних перетворень.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити інституційні основи місцевих фінансів;
- визначити роль місцевого боргу у забезпеченні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць;
- здійснити аналіз та оцінку структури ринку місцевих запозичень в Україні;
- визначити особливості місцевого боргу в Україні;
- узагальнити досвід розвитку системи місцевих запозичень в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою;
- обґрунтувати напрями удосконалення механізму управління місцевим боргом.

Методи дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності місцевого боргу. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено зарубіжний досвід розвитку системи місцевих запозичень. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані шляхи удосконалення механізму управління місцевим боргом.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань системи управління місцевим боргом, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади фінансового забезпечення місцевого самоврядування, розкрито інституційні основи місцевих фінансів, визначено роль місцевого боргу у забезпеченні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

У другому розділі розкрито систему місцевих запозичень в Україні. Здійснено оцінку структури ринку місцевих запозичень та визначено особливості місцевого боргу.

У третьому розділі визначені шляхи підвищення ефективності системи управління місцевим боргом в умовах трансформаційних перетворень, узагальнено досвід розвитку системи місцевих запозичень в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою, обґрунтовано напрями удосконалення механізму управління місцевим боргом.

У висновках роботи наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Інституційні основи місцевих фінансів

Зміцнення місцевих фінансів в умовах транзитивної економіки тісно пов'язане з розвитком усіх інститутів, які забезпечують їх ефективний розвиток. В умовах трансформації фінансово-економічних відносин особливого значення набуває розвиток комунальної форми власності як базового інституту формування фінансових засад місцевого самоврядування. Забезпечення її розвитку в свою чергу, потребує ефективного використання коштів органами місцевого самоврядування, що знаходяться у їх розпорядженні.

Комунальна власність є однією з вихідних умов для автономного місцевого самоврядування. Згідно марксистської теорії власність – фундаментальна умова для системної зміни режиму. Для перехідної економіки актуальним завданням є формування інституційної інфраструктури фінансів, в тому числі місцевих фінансів.

З погляду теорії нового інституціоналізму до складу інституційної інфраструктури місцевих фінансів, що забезпечує надійність та ефективність фінансових відносин у сфері місцевого самоврядування відносяться різноманітні місцеві інститути та інституції (рис. 1.1). До інститутів (що більше, як категорії) відносяться місцеві податки, місцеві бюджети, дотації та субсидії, що надаються місцевим бюджетам, комунальна власність. До інституцій (як абстрактний знак, який що треба розшифрувати) можна віднести комунальні банки, страхові компанії та кредитні спілки.

Структура доходів бюджетів органів місцевого самоврядування перебуває в залежності від інституту комунальної власності і похідних від нього доходів, що впливає на відносини розподілу фінансових ресурсів держави в цілому.

Комунальна власність є одним з системоутворюючих, первинним місцевим фінансовим інститутом, який визначає основу економічного життя

територіальних громад і слугує ресурсним забезпеченням місцевого самоврядування. Згідно законодавства України комунальна власність є власністю територіальної громади як сукупності жителів, що об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста (самостійної адміністративно-територіальної одиниці). Територіальна громада відповідно є колективним власником коштів, об'єктів і майна комунальної власності [52, с. 84].

Рисунок 1.1 Формування інституційної інфраструктури місцевих фінансів

Сучасні суспільні процеси в Україні потребують розробки нових підходів щодо дослідження інституту комунальної власності як невід'ємної складової місцевого самоврядування, які повинні сприяти пошуку шляхів вдосконалення фінансових інструментів управління об'єктами комунальної власності.

Проблема функціонування та розвитку комунальної власності знайшла певне відображення в працях українських та зарубіжних вчених. Так, основи функціонування комунальної власності з точки зору теорії інституціоналізму

досліджені в роботах В.І. Кравченка, В.В. Зайчикової, О. Канова, Р. Денчука, О.Г. Конькової в одній з яких визначено, що «комунальна форма власності відноситься до так званої публічної власності, тобто власності, яка належить територіальним спільнотам (комунам, общинам, громадам) та органам місцевого самоврядування» [54, с.52].

Можна констатувати, що нині комунальна власність має різне тлумачення з боку як вітчизняних так і зарубіжних вчених.

Так, О. Канов стверджує, що комунальна власність не є атрибут відсталості чи прогресу, вона являє собою форму існування продуктивних сил, що може врегулювати проблеми економічної структури суспільства. Недосконалість приватної власності компенсується певною мірою перевагами комунальної власності і навпаки. Коли приватна власність забезпечує дію «невидимої руки» ринку, то комунальна власність дає змогу проявитися реальним підйомам фінансового механізму суспільства [37, с.79]. Частково погоджуючись з цим твердженням, слід зазначити, що як об'єктивне явище комунальна власність є основою функціонування комунального сектору економіки.

В.В. Зайчикова визначає комунальну власність складовою фінансового забезпечення місцевого самоврядування та місцевим фінансовим інститутом, формою організації фінансування виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій» [30, с.12]. Не заперечуючи важливість цього місцевого фінансового інституту, вважаємо за доцільне відмітити, що комунальна власність є скоріше системоутворюючим інститутом і особливості її функціонування впливають на стан фінансового забезпечення місцевого самоврядування, а не навпаки.

Деякі вітчизняні науковці-правники висловлюють твердження, що вступають в протиріччя з науковими положеннями інших вчених. Так, на думку Р. Денчука «власність територіальної громади не є ні колективною власністю, ні власністю юридичної особи, адже територіальна громада не є колективом і не є юридичною особою» [26, с.71]. З чим важко погодитись, адже

територіальна громада являє собою колектив і як юридична особа вона має право на володіння та розпорядження об'єктами своєї власності. До того ж, таке твердження не відповідає практиці використання об'єктів комунальної власності органами місцевого самоврядування європейських країн.

Розглядаючи фінансово-економічну основу місцевого самоврядування як інститут муніципального права В.В. Кравченко, М.О. Баймуратов та О.В. Батанов ототожнюють його з сукупністю правових норм, що регулюють певне коло суспільних відносин, які пов'язані із формуванням і використанням об'єктів комунальної (муніципальної) власності, місцевих бюджетів й інших місцевих фінансів в інтересах населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці [51, с. 154]. Тобто з погляду муніципального права об'єкти комунальної власності виступають складовою місцевих фінансів.

О.Г. Конькова узагальнює, що «комунальна власність представляє собою багатогалузевий майновий комплекс зі своєю системою господарських відносин, зв'язків, напрямлень та характером діяльності» [48, с. 38]. Такий підхід суттєво відрізняється від вищенаведеного тим, що основна увага вченого зосереджена на галузевих та господарських аспектах функціонування комунальної власності, що є загальноекономічним, а не фінансовим підходом.

В працях російських вчених зазначено, що поняття комунальної власності має широкий правовий та соціальний зміст: вона забезпечує ефективне використання об'єкта комунальної власності в господарському організмі громади, перетворює його в капітал, зазнає постійних трансформацій (рух часткових повноважень, перехід до інших форм власності та ін.) [24, с.198]. На нашу думку, заслуговують на увагу зазначені соціальні та трансформаційні ефекти в розвитку комунальної власності з погляду на необхідність перетворень в умовах транзитивної економіки України.

Таким чином, комуналізація стає частиною загального процесу фінансової децентралізації. Реалізація принципу фінансової децентралізації передбачає забезпечення місцевого самоврядування істотними власними джерелами доходів. Іншим принципом формування фінансових засад місцевого

самоврядування є фінансова фіскальна автономія, що означає набуття органами місцевого самоврядування повноважень у фінансовій (фіскальній) сфері.

Саме тому принципи фінансової децентралізації та фінансової автономії місцевого самоврядування є основоположними, засадничими в ефективному розвитку комунальної власності. Оскільки, з одного боку, надають органам місцевого самоврядування необхідні повноваження для ефективного управління та розпорядження комунальною власністю, з іншого – створюють належні передумови ефективного функціонування комунального сектору економіки як складової суспільного сектору, сприяють формуванню достатніх фінансових ресурсів місцевого самоврядування та оптимальному їх використанню.

В умовах децентралізації публічних фінансів відбувається трансформація фінансових відносин, яка передбачає забезпечення реалізації принципу фінансової автономії місцевого самоврядування на основі розвитку комунальної власності. Зміна політико-економічних, суспільно-правових та фінансових відносин в комунальному секторі полягає у запровадженні публічно-приватного партнерства між органами місцевого самоврядування, громадянами та громадськими об'єднаннями і суб'єктами господарювання у функціонуванні об'єктів комунальної власності та наданні комунальних послуг.

1.2. Роль місцевого боргу у забезпеченні соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць

Сьогодні окремі аспекти здійснення муніципальних запозичень регулюються рядом законодавчих актів. Основним роз'яснювальним документом у цій сфері є Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 207, який передбачає, що запозичення може здійснюватися у формі: – випуску облігацій місцевих позик; – укладення угод про отримання позик, кредитів, кредитних ліній у фінансових установах.

Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 р. визначає, що до облігацій місцевих позик належать облігації внутрішніх та зовнішніх місцевих позик. Однак ні законодавство про цінні папери, ні бюджетне законодавство України не містить визначення терміна «облігації зовнішньої місцевої позики», без чого реалізація права на випуск таких облігацій є проблематичною. Для з'ясування цього питання, звернемося до терміна «облігації зовнішніх державних позик України», визначення якого міститься в Законі. Так, облігації зовнішніх державних позик України це – державні боргові цінні папери, що розміщуються на міжнародних фондових ринках і підтверджують зобов'язання України відшкодувати пред'явникам цих облігацій їх номінальну вартість з виплатою доходу відповідно до умов випуску облігацій.

Таким чином, у разі тлумачення вищезазначеного терміна за аналогією можна дійти наступного висновку: під облігаціями зовнішніх місцевих позик слід розуміти боргові цінні папери, що випускаються радами міст, та розміщуються на міжнародних фондових ринках та підтверджують зобов'язання емітента відшкодувати пред'явникам цих облігацій їх номінальну вартість з виплатою доходу відповідно до умов випуску облігацій.

З огляду на багатоаспектність процедури здійснення зовнішніх запозичень, необхідність враховувати усі можливі наслідки і ризики здійснення емісії, Міністерством Фінансів України був розроблений Проект Закону України «Про місцеві запозичення та місцеві гарантії», який передбачає внесення змін до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», а також визначає поняття «облігації зовнішніх місцевих позик» – як цінні папери, що розміщуються на міжнародних та іноземних фондових ринках і підтверджують зобов'язання територіальної громади України відшкодувати пред'явникам цих облігацій їх номінальну вартість з виплатою доходу відповідно до умов випуску облігацій.

Але це поняття не враховує обов'язкової умови випуску облігацій – строковості, тому вважаємо за необхідне введення формулювання

«відшкодувати у визначений термін» Також невизначеним залишається питання валюти здійснення запозичення.

Важливість інтеграції вітчизняних нормативних актів і процедур у сфері муніципальних запозичень у міжнародне законодавство та міжнародні стандарти передбачає необхідність звернути увагу на світову практику, де облігації зовнішніх місцевих позик отримали назву єврооблігації (нині досить вживаним є транслітерований термін «євробонди» від англ. eurobonds). Під єврооблігаціями розуміють цінні папери, деноміновані у валюті, відмінній від валюти країни-емітента, що розміщуються за допомогою синдикату андерайтерів серед іноземних інвесторів, для яких така валюта, як правило, також є іноземною. Частина «євро» – лише данина традиції, оскільки перші єврооблігації з'явилися в Європі, тут і отримали найбільше розповсюдження. Тобто євробонд випускається на ринку, що знаходиться поза зоною впливу монетарних регуляторів тієї країни, у валюті якої він номінований. Обіг євробондів на ринку визначений Директивою Комісії ЄС від 17 березня 1989 р. (EU Prospectus Directive 89/128), згідно з якою єврооблігації: – повинні бути розміщені синдикатом андерайтерів, принаймні два з яких мають зареєстровані представництва у різних країнах; – мають розміщуватися у значних обсягах в одній або більше країнах, окрім тієї, де зареєстрований емітент; – первісне розміщення облігацій має відбуватися тільки через кредитні або фінансові інститути.

Отже, узагальнюючи законодавство України і міжнародний досвід, можна дійти висновку, що під облігаціями зовнішніх місцевих позик слід розуміти боргові цінні папери, деноміновані в іноземній валюті, що випускаються радами міст, розміщуються за допомогою синдикату андерайтерів серед іноземних інвесторів на міжнародних та іноземних фондових ринках та підтверджують зобов'язання емітента відшкодувати у визначений термін пред'явникам цих облігацій їх номінальну вартість з виплатою доходу відповідно до умов випуску облігацій.

Закріплюючи право виходу муніципалітетів на зовнішні ринки позичкового капіталу, Бюджетний кодекс України містить ряд обмежень. Так, ст. 16 БКУ передбачає, що зовнішні запозичення можуть здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад 800 тис. мешканців за офіційними даними державної статистики на час ухвалення рішення про здійснення запозичень. Це означає, що на сьогодні поповнення місцевого бюджету за рахунок кредиту від іноземної фінансової установи можливо лише для шести міст: Києва, Харкова, Дніпропетровська, Одеси, Донецька, Запоріжжя. Також ст. 74 БКУ містить норму, згідно з якою видатки на обслуговування боргу місцевих бюджетів не можуть щорічно перевищувати 10-ти відсотків видатків від загального фонду відповідного місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування боргу.

Серед вітчизняних науковців, представників як фінансових, так і правових наук точиться дискусія з питання доцільності введення зазначених обмежень. В. В. Рак наголошує на тому, що зазначені норми переважно стримують розвиток процесу муніципальних запозичень. У цих обмеженнях є як цілком логічні відносні показники (квота бюджетних коштів на обслуговування боргу), так і остаточно не обґрунтовані абсолютні обмеження (населення міст). Наприклад, у більшості європейських країн встановлено лише обмеження за часткою бюджету на обслуговування боргу. Тому науковець пропонує або зменшити обмеження за чисельністю мешканців міст, або встановити обмеження за сумою бюджету, адже в однакових за кількістю населення містах України можуть бути зовсім різні розміри місцевих бюджетів, а також різні фінансові можливості.

Учасники Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми фінансування розвитку великих міст за рахунок муніципальних запозичень та шляхи їх розв'язання», яка відбувалася у Києві 29 вересня 2004 р., вважають за необхідне законодавчо надати право муніципальних запозичень областям та

районам України, а також право виходу на ринки зовнішніх запозичень містам та регіонам з населенням понад 300 тис. осіб.

Введення цієї норми дасть можливість виходу на ринок зовнішніх запозичень ще 12-ти містам України. Але не слід забувати і про великі ризики, які супроводжують процес запозичення, відсутність як достатнього досвіду, так і чіткої нормативної бази, яка унеможлиблювала б загрозу нормального життєзабезпечення територіальної громади. Тому вважаємо, що внесення змін до законодавства в частині зменшення обмеження відносно кількості населення є передчасним. Перш за все необхідно прийняти нормативний акт, який би чітко регулював процедуру здійснення зовнішніх запозичень, зробити апробацію законодавчої бази, а вже після цього вносити відповідні зміни до Закону.

Відносно процесу здійснення зовнішніх запозичень слід зазначити, що діючі нормативні акти практично не містять єдиного, чітко визначеного механізму виходу муніципалітетів на зовнішні ринки фінансового капіталу. Це призводить до грубих порушень, ставить під загрозу фінансову безпеку окремих регіонів і держави в цілому. Наприклад, Житомирською облдержадміністрацією у 1997 р. з порушенням чинного законодавства були авальовані векселі, випущені компанією Preferred Capital Investment на ім'я корпорації United Financial Services на суму 6,7 млрд доларів. Згідно із Постановою Уряду від 22 грудня 1997 р. № 1438 «Про дії посадових осіб Житомирської облдержадміністрації з надання гарантій іноземним інвесторам і випуску зовнішніх боргових зобов'язань» МЗС було доручено проінформувати судові інстанції Іспанії та міжнародні фінансові установи про невідповідність вексельних та інших боргових зобов'язань, виданих Житомирською обласною адміністрацією, вимогам законодавства України.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 207 для здійснення запозичень органом місцевого самоврядування необхідно попередньо отримати висновок Міністерства фінансів про відповідність такого запозичення бюджетному законодавству України та

висновок рейтингового агентства про кредитну надійність позичальника. Для отримання висновку Мінфіну орган місцевого самоврядування має надати наступні документи: проект рішення про здійснення запозичення; обґрунтування відповідності вимогам, установленим бюджетним законодавством, щодо здатності в повному обсязі та у визначений строк виконати свої боргові зобов'язання; копію звіту про виконання відповідного місцевого бюджету за рік, що передує року, в якому приймається рішення про здійснення запозичення; інформацію про поточний стан виконання зобов'язань щодо погашення місцевого боргу, а також про стан розрахунків за місцевим боргом за попередні п'ять років; обґрунтування доходів бюджету розвитку спеціального фонду місцевого бюджету, що будуть спрямовуватися на погашення основної суми місцевого боргу; довідку Держкомстату про чисельність населення міста на момент прийняття Верховною Радою Автономної Республіки Крим та міською радою рішення про здійснення запозичення. Керуючись ст. 37 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», у випадку здійснення зовнішніх запозичень у формі випуску облігацій необхідно також отримати дозвіл Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. У цій же статті зазначено, що дозвіл на розміщення за межами України цінних паперів українських емітентів видається за умови виконання таких вимог: – проведення реєстрації випуску цінних паперів; – допущення цінних паперів до біржових торгів на одній з українських фондових бірж; – відповідність кількості цінних паперів, які розміщуються за межами України, нормативу, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Оскільки за період 1999–2006 рр. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку не видала жодного дозволу на обіг цінних паперів українських емітентів за межами України, виникла гостра необхідність розроблення нормативного акта, який би відповідав усім реаліям сьогодення. ДКЦПФР було розроблено проект Положення про порядок надання дозволів на розміщення та обіг цінних паперів українських емітентів за межами України.

Однак вищевказаний нормативний акт був відхилений Консультаційноекспертною радою ДКЦПФР, оскільки має бути затверджений постановою Кабінету Міністрів України, а не рішенням ДКЦПФР. Відповідно донині чітко не врегульовані питання ані реєстрації випуску облігацій зовнішніх місцевих позик, ані надання дозволу на розміщення облігацій зовнішніх місцевих позик за межами країни. Через це ради міст змушені вдаватися до опосередкованих схем випуску облігацій на зовнішньому ринку. Здійснюючи зовнішні запозичення у 2003–2004 рр., Київська міська рада застосовувала схему фідуціарної позики. Фактично іноземні банки, які були лід-менеджерами цього процесу, випустили і розмістили так звані сертифікати участі у кредиті, а емітент одержав позику від розміщення даних цінних паперів. При цьому банк не надає гарантії платежів, обслуговування боргу за облігаціями повністю залежить від можливостей міста щодо обслуговування боргу за кредитом.

Проте подібні опосередковані схеми випуску зовнішніх облігацій призводять до подорожчання випуску і появи додаткових складнощів на шляху емітента на світовий фінансовий ринок. Наступним важливим фактором, що стримує розвиток ринку зовнішніх запозичень, є низький рівень рейтингової оцінки міст. У зв'язку з підвищенням ризику банківської та валютної кризи в Україні міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings понизило в лютому 2009 р. довгострокові рейтинги в іноземній та національній валюті міст Києва, Одеси і Харкова з рівня «В+» до «В» Прогноз щодо довгострокових рейтингів міст в іноземній і національній валюті негативний.

Слід зазначити, що, з фінансової точки зору, зовнішні муніципальні запозичення є дуже ефективним механізмом для залучення значних коштів з метою поповнення місцевого бюджету для інвестування регіональних соціальних, економічних, виробничих та інших програм, розвитку інфраструктури тощо. Отримавши широке розповсюдження в розвинутих країнах, зовнішні запозичення в Україні досі залишаються лише теоретичною можливістю місцевих органів влади. Відсутність належних нормативних актів

унеможливлене використання цього фінансового інструменту радами міст. На наш погляд, удосконалення нормативної бази у сфері регулювання інституту запозичень є необхідною умовою, що має стимулювати розвиток фондового ринку. Потребує вирішення питання ухвалення Закону України «Про місцеві запозичення та гарантії», у якому має бути врегульований весь комплекс проблем, пов'язаних зі здійсненням муніципальних запозичень. Також необхідно приділити увагу узгодженню вітчизняного законодавства з питань здійснення запозичень з міжнародними нормами і стандартами, що створить передумови для виходу міст і регіонів України на новий рівень співпраці з інвесторами і провідними фінансовими та кредитними установами.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ

2.1. Структура ринку місцевих запозичень в Україні

Винятково актуальним упродовж усього періоду розбудови ринкової економіки в Україні залишається питання розширення інвестиційних можливостей територіальних громад. У розвинутих місцевих фінансових системах основою фінансування муніципальних інвестиційних програм є муніципальний (комунальний) кредит. Муніципальний кредит - це система відносин між двома юридичними особами з поворотної, платної і строкової передачі фінансових ресурсів, одна з яких - орган місцевого самоврядування.

Комунальний кредит має такі основні форми: облігаційні позики; безоблігаційні позики; комунальний банківський кредит; комерційний комунальний банківський кредит; комунальний кредит державних банків; взаємний комунальний кредит. Успішність залучення додаткових фінансових ресурсів за допомогою різних форм комунального кредиту залежить від стану розвитку ринку місцевих запозичень.

В Україні ринок місцевих запозичень поки що перебуває на початковій стадії розвитку та має свої особливості. На початковому етапі становлення перебуває і його структурна організація. Потреби формування ефективного ринку місцевих запозичень в Україні зумовлюють актуальність дослідження його структури, а також ідентифікацію можливих напрямів її удосконалення. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, та виділення невирішених раніше питань.

Ринок місцевих запозичень у більшості високорозвинених зарубіжних країн є одним із головних джерел фінансування розвитку міст і давно набув самостійного значення. Водночас він виступає сегментом інших фінансових ринків, а саме - фондового, грошового, кредитного, страхового та ін. Ринок місцевих запозичень можна охарактеризувати як сукупність емітентів, інвесторів, саморегульованих організацій, професійних учасників ринку та

відносин між ними з приводу емісії, обігу та обліку муніципальних цінних паперів. У ширшому розумінні В.Падалка визначає ринок муніципальних позик як інститут, що створює та забезпечує обіг фінансових активів, які є постійним джерелом боргового фінансування інвестиційних програм та проектів місцевих територіальних колективів.

Таким чином, можна відзначити, що організаційну структуру ринку місцевих запозичень України як сегмента фондового ринку складають: емітенти муніципальних цінних паперів, інвестори, посередники, держава та саморегулівні організації. Емітентами на ринку місцевих позик є органи місцевого самоврядування, які можуть випускати цінні папери для задоволення потреб у фінансуванні видатків відповідних бюджетів та окремих проектів. Інвестори - фізичні та юридичні особи, у тому числі інституціональні інвестори (пенсійні фонди, інвестиційні фонди, страхові компанії, комерційні банки тощо), які мають вільні кошти і бажають вкласти їх у муніципальні цінні папери з метою одержання від вкладених коштів доходу (відсотків) чи з метою збільшення ринкової вартості цінних паперів. Посередники - юридичні особи, діяльність яких тісно пов'язана з наданням професійних послуг щодо опосередкування діяльності на ринку місцевих позик емітентів та інвесторів. Держава шляхом прийняття законодавчих актів та створення відповідних державних органів визначає умови правового регулювання діяльності ринку місцевих запозичень з метою підтримання його ефективного функціонування і захисту його учасників. Саморегулівні організації - об'єднання на добровільних засадах учасників ринку місцевих позик. Вони самостійно визначають умови діяльності своїх учасників шляхом встановлення мінімальних стандартів поведінки та етики, стандартів щодо операцій на фондовому ринку, встановлення та дотримання правил чесної і справедливої діяльності. Саморегулівні організації набувають такого статусу за умови державної реєстрації.

Загальні засади формування і функціонування ринку місцевих запозичень в Україні містяться в законах, нормативних актах Кабінету Міністрів України,

Міністерства фінансів України, Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та рішеннях органів місцевого самоврядування у цій сфері. Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" передбачена участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах.

Бюджетний кодекс України надає право органам місцевого самоврядування здійснювати муніципальні запозичення. Зокрема, запозичення можуть здійснювати міста і Автономна Республіка Крим, а зовнішні запозичення - лише міські ради міст з чисельністю населення понад 800 тис. мешканців. Запозичення до місцевих бюджетів здійснюються на визначену мету і підлягають обов'язковому поверненню. Рішення про здійснення запозичень у формі випуску облігацій місцевих позик приймає Верховна Рада Автономної Республіки Крим або міська рада. У рішенні зазначається, яким чином відбуватиметься запозичення - зовнішнє чи внутрішнє, кредит чи у формі випуску облігацій, гранична відсоткова ставка та інші суттєві умови.

Орган місцевого самоврядування повинен в обов'язковому порядку отримати висновок Міністерства фінансів щодо передбачуваного запозичення. Витрати на обслуговування боргу місцевих бюджетів не можуть щорічно перевищувати 10% витрат загального фонду відповідного місцевого бюджету впродовж будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування боргу. Водночас обмеження на загальний розмір місцевого боргу не передбачено. Запозичення до місцевих бюджетів можуть здійснюватися лише до бюджету розвитку, за винятком короткострокових позичок для покриття тимчасових касових розривів. Якщо в процесі погашення основної суми боргу та платежів з його обслуговування, обумовленої договором між кредитором та позичальником, має місце порушення графіка погашення з вини позичальника, відповідна рада не має права здійснювати нові запозичення протягом наступних п'яти років.

Об'єктом обігу на досліджуваному ринку є муніципальна позика. У країнах з розвинутою ринковою економікою існують такі основні форми

муніципальних запозичень: • облігаційні позики - емісія муніципальних облігацій; • банківські кредити, залучені органами місцевої влади (банківський кредит може перейти у ліквідну обігову форму шляхом випуску похідних боргових цінних паперів); • вексельна позика, тобто емісія казначейських векселів та казначейських зобов'язань з терміном обігу до 1 року (як правило, випускаються з метою фінансування дефіциту бюджету поточного року і вважаються інструментами грошового ринку); • взаємні позики органів місцевого самоврядування, інвестиційні бюджетні позики, позики органам місцевого самоврядування від спеціалізованих урядових і неурядових установ. Таким чином, місцеві запозичення - це позики і кредити, залучені від юридичних та фізичних осіб, за якими виникають боргові зобов'язання органу місцевого самоврядування як позичальника грошових коштів чи гаранта погашення позики іншими позичальниками.

Кожна форма місцевої позики має свою сферу застосування. Банківські кредити переважно використовуються для покриття короткострокових касових розривів, вексельні позики - для покриття дефіциту муніципального бюджету, а облігаційні позики - для фінансування довгострокових капіталовкладень. Найбільш вагому роль у фінансуванні проектів місцевого розвитку відіграють саме місцеві облігаційні позики як спосіб запозичення для регіональних і місцевих органів влади, що надається на певний термін, протягом якого позика має бути погашена. На відміну від інших фінансових інструментів, муніципальні облігації мають низку переваг, дозволяючи залучити додатковий позичковий капітал під невеликі відсотки та на відносно нетривалій строк. Середня дохідність муніципальних облігацій коливається на рівні 10-12%.

На відміну від векселя, випуск облігацій місцевої позики дає можливість уникнути негативного впливу ефекту перерозподілу коштів, у результаті якого муніципалітети (з метою отримання так званих "живих" коштів) змушені продавати векселі із 15-40-відсотковим дисконтом кінцевим інвесторам, що погашають їх за номіналом негайно, шляхом сплати податків, або пред'являють векселі до погашення за номіналом після закінчення строку обігу.

Перевага облігацій також у тому, що вони є різновидом довгострокової позики для емітента, за якої ніхто не може обмежувати його самостійності, як це буває у випадку банківського кредиту. Разом з тим - це інструмент для підвищення доходності власного капіталу емітента за умови, що норма прибутку з інвестиції, фінансованої облігаціями, буде вищою від процентної ставки за облігаціями. У цьому разі доходність капіталу зросте. Доходи за муніципальними облігаціями у більшості зарубіжних країн звільнені від оподаткування за умови, що вони випускаються з метою фінансування соціальних, а не приватних заходів.

Місцева облігаційна позика як об'єкт ринку місцевих запозичень - це традиційний і поширений у світі інструмент для фінансування інвестиційних програм регіональних і місцевих органів влади. Найбільшого поширення вона дістала у федеральних державах з високим ступенем економічної самостійності регіонів. Лідером з обороту ринку місцевих облігацій є США, значна частка належить країнам Європи, також муніципальні запозичення набули розвитку в Азії (зокрема в Японії) та на фондових ринках країн Латинської Америки.

У практиці зарубіжних країн передбачено випуск різних видів муніципальних облігацій. А саме - генеральних облігацій (general obligation bonds), доходних облігацій (revenue bonds), гарантованих чи застрахованих муніципальних облігацій (insured bonds), облігацій рефінансування (refunded bonds), муніципальних облігацій суспільного житлового будівництва (public authority housing obligations). Українське ж законодавство не передбачає такого широкого переліку видів муніципальних облігацій. Зрозуміло, що місцеві запозичення призводять до формування місцевого боргу, що є також структурним елементом ринку місцевих запозичень. Тому зловживання запозиченнями та їх нераціональне застосування загрожують муніципалітетам надмірним борговим тягарем та дефолтовими ситуаціями. Німецький дослідник Хорст Ціммерман вважає, що для муніципалітетів, які мають слабку податкову базу, обслуговування муніципального боргу призведе до того, що вони не зможуть фінансувати обов'язкові витрати. Боргове фінансування для таких

муніципалітетів є найгіршим способом вирішення проблем. "Бідні" муніципалітети не повинні й надалі погіршувати свій фінансовий стан, отримуючи кредити, оскільки їх фінансові проблеми пов'язані не стільки з інвестиціями, скільки із здійсненням соціальних платежів. "Багаті" муніципалітети, навпаки, не повинні все далі вириватися вперед за рахунок додаткових інвестицій, які фінансуються за рахунок запозичень.

Незважаючи на певні ризики, пов'язані з борговим фінансуванням муніципальних програм, світова практика нагромадила значний досвід успішного використання місцевих запозичень для ефективного розвитку громад. Облігації місцевих позик є одним із найпопулярніших інструментів фондового ринку, і в багатьох країнах світу за рахунок таких облігацій забезпечується надійний приплив інвестицій в економіку.

Проаналізувавши наявний досвід випуску облігацій місцевих позик, можна виявити найпоширеніші причини помилок, що призводять до фінансової неспроможності емітента. Насамперед, органи місцевої влади обирають економічно необґрунтовану мету випуску облігацій. Світовий досвід доводить, що випуск облігацій для покриття дефіциту місцевого бюджету є недопустимим, оскільки у деяких країнах місцеві бюджети підпорядковані державному бюджету і тому можуть бути секвестровані за рішенням державної влади у будь-який час. Навіть у США, де місцеві бюджети мають велику самостійність, випуск місцевих облігацій для покриття дефіциту бюджету не схвалюють і розглядають як надто ризиковану дію.

Великою помилкою також є випуск місцевих облігацій для фінансування будівництва безприбуткових об'єктів соціальної сфери. Розрахунки за такими позиками плануються за рахунок коштів місцевого бюджету, а такі облігації приречені на крах. Коли метою випуску муніципальних облігацій є будівництво транспортних об'єктів, муніципального житла, туристичної інфраструктури тощо, необхідною умовою їх погашення та сплати відсотків є отримання прибутків від експлуатації таких об'єктів. У цих випадках випуск місцевих облігацій здійснюється з метою впровадження виключно прибуткових місцевих

інвестиційних проектів. Що стосується терміну обігу місцевих облігацій, то, наприклад, у США та країнах Західної Європи він становить, як правило, 5-10, а то і більше років. Жоден реальний інвестиційний проект не може бути окупленим за один рік. Українська ж практика показує, що облігації з терміном обігу більше трьох років не мають попиту. У такому випадку випуск місцевих облігацій потрібно орієнтувати на період протягом трьох років. Якщо інвестиційний проект не передбачає своєї окупності протягом цього строку, випускати облігації взагалі недоцільно.

В Україні облігації внутрішньої місцевої позики як об'єкт ринку місцевих запозичень - це цінні папери, які випущені Верховною Радою Автономної Республіки Крим або міською радою та засвідчують внесення їх власниками грошових коштів і підтверджують зобов'язання емітента відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбачений у них строк із виплатою фіксованого відсотка (якщо інше не передбачено умовами випуску). Облігації місцевих позик випускаються на пред'явника в документарній або бездокументарній формі з іменною ідентифікацією власників на підставі облікового реєстру власників у зберігача.

Емітент облігацій внутрішньої місцевої позики - рада відповідного рівня, яка прийняла рішення про здійснення запозичення до місцевого бюджету у формі випуску облігацій, випустила їх від свого імені та несе зобов'язання, які виникають згідно з умовами випуску облігацій. Кошти, одержані від реалізації облігацій місцевих позик, направляються відповідно до місцевих бюджетів та до позабюджетних фондів місцевих рад. Кредити як інструмент організації ринку місцевих запозичень України залучаються, як правило, невеликими містами. Кредити не передбачають випуску цінних паперів. З метою подолання тимчасових касових розривів дозволяється отримувати короткотермінові позички у фінансово-кредитних установах на термін до трьох місяців. Розмір кредитів, які отримують органи місцевого самоврядування в банківських установах, визначається місцевими радами під час затвердження відповідних бюджетів і може уточнюватися шляхом внесення змін чи доповнень до них (з

обов'язковим погодженням із Міністерством фінансів України). Кредитні кошти, які отримують органи місцевого самоврядування в банківських установах, залучаються лише для фінансування відповідного місцевого бюджету з обов'язковим включенням до нього витрат на обслуговування зазначеного боргу. Держава не несе відповідальності за зобов'язаннями органів місцевого самоврядування.

Ще одним різновидом інструментів фондового ринку є облігації участі у кредиті. Вони вільно торгуються на ринку і зареєстровані на одній із бірж (наприклад Люксембурзькій чи Лондонській біржах). Розмістити такі облігації можна як на європейському, так і на американському чи азіатському ринках. Цей інструмент може бути використаний лише великими містами України, оскільки мінімальна сума ефективного запозичення складає не менше 100 млн дол. США. Безпосередній випуск єврооблігацій міста України здійснювати не можуть, оскільки це не передбачено законодавством. Тому, наприклад, місто Київ використовує для здійснення зовнішніх запозичень саме облігації участі у кредиті.

Таким чином, незначні фінансові та організаційні можливості емітентів муніципальних позик - органів місцевого самоврядування - зумовлюють низькі темпи розвитку цього сегмента вітчизняного фондового ринку. Перешкодою на шляху його розширення стає також і низка обмежень на здійснення запозичень, визначених у національному законодавстві. Недосконалість існуючої інфраструктури фондового ринку та невеликий спектр послуг, що надають фінансові посередники, підвищують ризики, пов'язані з обігом облігацій місцевої позики. У Концепції функціонування та розвитку фондового ринку України, схваленій постановою Верховної Ради України, чітко визначена мета - становлення цілісного, висококваліфікованого, ефективного і справедливого ринку цінних паперів в Україні, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки.

Отже, розвиток ринку муніципальних позик як важливого сегмента фондового ринку виступає вкрай важливим напрямом реалізації стратегічних

завдань соціально-економічного розвитку. Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На підставі викладеного у статті зробимо такі висновки. Ринок місцевих запозичень має мультиінституційну структуру, яку утворюють базові учасники ринку: емітенти (відповідні органи місцевого самоврядування) та інвестори (фізичні і юридичні особи, резиденти і нерезиденти) і доповнюють професійні учасники фондового ринку: фінансові інститути та інститути фінансової інфраструктури. Державне регулювання ринку місцевих запозичень здійснюється шляхом прийняття нормативно-правових актів та здійснення реєстраційних і контрольних функцій відповідними органами державної влади. Місцеві запозичення можуть здійснюватись у формі випуску облігацій місцевих позик та шляхом укладення угод про отримання позик, кредитів, кредитних ліній у фінансових установах. Зроблено висновок, що структура ринку місцевих запозичень в Україні не забезпечує необхідних темпів його розвитку, не сприяє ефективному переміщенню капіталів та зменшенню ризиків.

Можливими напрямками вдосконалення структури ринку місцевих запозичень доцільно розглядати поступове розширення доступу органів місцевого самоврядування до ринку внутрішніх та зовнішніх запозичень, спрощення процедур отримання дозволів та реєстрації випусків муніципальних облігацій, запровадження ефективних систем страхування ризиків дефолтів за місцевими позиками тощо. Подальші дослідження у даному напрямі можуть стосуватись вивчення сукупності відносин, що виникають у процесі випуску та обслуговування місцевих позик між учасниками ринку.

2.2. Аналіз та оцінка місцевого боргу

За січень-червень 2017 року загальний обсяг державного боргу (у тому числі гарантованого державою боргу) збільшився порівняно з січнем-червнем 2016 року на 290,0 млрд грн і становив 1 957,7 млрд грн. Що стосується державних внутрішніх і зовнішніх запозичень, узятих протягом січня-червня,

то спостерігається зниження їх обсягів. Якщо в I півріччі 2016 року державні внутрішні запозичення становили 83,7 млрд грн, то в I півріччі 2017 року – 45,6 млрд грн, державні зовнішні запозичення скоротилися з 31,0 млрд грн до 19,1 млрд грн відповідно. Паралельно із зниженням сум боргу позитивним є показник погашення внутрішніх і зовнішніх запозичень протягом січня-червня 2017 року, який склав 59,0% – найвище значення протягом 2014–2017 рр. До основних факторів впливу можна віднести зниження абсолютної величини заборгованості та позитивної динаміки виконання дохідної частини державного бюджету.

Ситуація із внутрішнім та зовнішнім боргом місцевих бюджетів аналогічна. Його обсяг скоротився на 1,7 млрд грн (у 2017 році порівняно з 2016 роком), а порівняно з 2014 роком удвічі (з 26,9 млрд грн до 12,3 млрд грн). В основному місцеві органи влади беруть внутрішні позики за рахунок ресурсів єдиного казначейського рахунку, також поширеною практикою є позика із зовнішніх джерел – за рахунок ресурсів банку та фінансових установ. Частка зобов'язань за взаємними розрахунками є незначною. З 2014 року змінилася питома вага зобов'язань за цінними паперами місцевих бюджетів, вона зменшилася порівняно з 2017 роком з 21,6% до 1,1%.

Доцільно відмітити, що в розрізі регіонів ситуація із внутрішнім та зовнішнім місцевим боргом різна.

Зокрема, в Черкасах місцевий борг сформовано за рахунок запозичення у формі кредитних коштів відповідно до рішення Черкаської міської ради від 06.11.2015 № 2-1763 «Про здійснення запозичення до міського бюджету» та Кредитного договору №7/15 від 15.12.2015 укладеного між Північною Екологічною Фінансовою Корпорацією (НЕФКО) та Черкаською міською радою, для фінансування заходів інвестиційного проекту «Енергоефективність у громадських будівлях м. Черкаси» (табл. 2.1).

Істотні умови запозичення

Обсяг запозичення	9 120 000,00грн.
Валюта запозичення	гривня
Термін кредиту (включаючи період відстрочки)	5 років
Відсоткова ставка за користування залученими коштами	3% річних
Сплата відсотків та основної суми боргу	щоквартальними платежами протягом 2016 -2020 років
Мета	проведення термомодернізації трьох шкіл міста: гімназії №9, ЗОШ №21 та ЗОШ №26.

Загальна сума вибраного кредиту в рамках Кредитного договору складає 8208,0 тис.грн.

Протягом 2018 року зобов'язання за запозиченнями, залученими до бюджету розвитку виконувалися відповідно до укладеного Кредитного договору своєчасно та у повному обсязі. При цьому, видатки з міського бюджету на обслуговування боргу не перевищували 10 % видатків загального фонду міського бюджету, що відповідає вимогам ч. 6 ст.74 Бюджетного кодексу України.

Загальні виплати за місцевим боргом, що здійснені у 2018 році за рахунок коштів міського бюджету, склали 2409,7 тис. грн., з яких:

- 2247,4 тис. грн. - обсяг платежів з погашення місцевого боргу,
- 162,3 тис. грн. - обсяг платежів з обслуговування місцевого боргу.

Станом на 31 грудня 2018 року граничний розмір місцевого боргу міського бюджету склав 6180,4 тис.грн. Отже, у 2018 році Черкаською міською радою були виконані основні завдання, визначені Програмою.

Станом на 26.01.2017 граничний розмір боргу міста Києва встановлений в межах, визначених рішенням Київської міської ради від 12.12.2016 № 554/1558

«Про бюджет міста Києва на 2017 рік», що відповідає вимогам, встановленим статтею 18 Бюджетного кодексу України. Рис.2.1

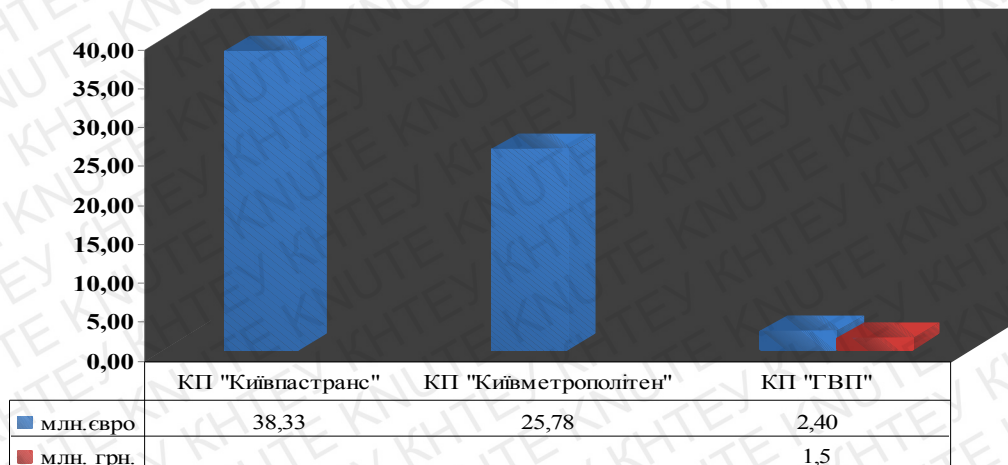

Рис.2.1 Структура місцевих гарантій станом на 26.01.2017 м. Києва

Рішенням Сумської міської ради від 19 грудня 2018 року № 4279-МР «Про міський бюджет м. Суми на 2019 рік» затверджені наступні показники: граничний обсяг місцевого боргу міського бюджету на 31.12.2019 - 53 841,8 тис. грн.; обсяг платежів з погашення місцевого боргу – 2 464,4 тис. грн.; обсяг платежів з обслуговування місцевого боргу – 186,5 тис. гривень.

Обсяг місцевого боргу складається з боргових зобов'язань за отриманими та непогашеними кредитами - 1848,3 тис. грн. (кредит від Північної Екологічної Фінансової Корпорації (НЕФКО) та кредитами, які планується залучити починаючи з 2019 року – 51993,5 тис. грн. (від Північної Екологічної Фінансової Корпорації (НЕФКО) – 3900 тис. грн., від Міністерства фінансів України (субкредит Європейського інвестиційного банку) – 48093,5 тис. грн.).

Витрати міського бюджету на 2019 рік з погашення та обслуговування місцевого боргу заплановано відповідно до графіків платежів за вищевказаними кредитами (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Боргові інструменти, за допомогою яких планується забезпечити фінансування міського бюджету у 2019 році

Для покриття дефіциту спеціального фонду міського бюджету (бюджету розвитку) у 2019 році планується отримати кредит у сумі 3 900 тис. грн. від Північної Екологічної Фінансової Корпорації (НЕФКО) для реалізації інвестиційного проекту «Енергоефективна термомодернізація (капітальний ремонт) будівель комунального некомерційного підприємства «Дитяча клінічна лікарня Святої Зінаїди» Сумської міської ради за адресами: м. Суми, вул. Троїцька, 28, вул. І. Сірка, 3» (загальна сума кредиту – 16500,0 тис. грн.), а також кредитних коштів від Міністерства фінансів України в сумі 48 093,5 тис. грн. (субкредит Європейського інвестиційного банку на загальну суму 5202,4 тис. євро/167723,4 тис. грн.) для реалізації проекту «Підвищення енергоефективності в дошкільних навчальних закладах м. Суми».

За рахунок надходжень бюджету розвитку (коштів, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку (спеціального фонду) заплановано погашення місцевого боргу у сумі 2464,4 тис. грн. за кредитом Північної Екологічної Фінансової Корпорації (НЕФКО), залученим в 2016 – 2017 роках у сумі 9417,0 тис. грн. на реалізацію проекту «Покращення енергоефективності в освітніх закладах м. Суми».

Місцевий борг міського бюджету має наступну структуру:

- 1) внутрішній борг - 89,3% (48093,5 тис. грн.), у т.ч.:

- за типом боргового зобов'язання: заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями – 48093,5 тис. грн.;

- за типом кредитора: заборгованість не віднесена до інших категорій - 48093,5 тис. грн.;

2) зовнішній борг - 10,7 % (5748,3 тис. грн.), у т.ч.:

- за типом боргового зобов'язання: заборгованість за середньостроковими зобов'язаннями – 5748,3 тис. грн.;

- за типом кредитора: заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій – 5748,3 тис. гривень.

Відповідно до рішення Сумської міської ради від 19 грудня 2018 року № 4279-МР «Про міський бюджет на 2019 рік» встановлено граничний розмір місцевого боргу міського бюджету на 31.12.2019 в сумі 53 841 849,75 гривень.

Співвідношення обсягу місцевого боргу на кінець бюджетного періоду - 53 841,8 тис. грн. та запланованого обсягу надходжень бюджету розвитку міського бюджету - 454 632,9 тис. грн. (без урахування обсягу місцевих запозичень та капітальних трансфертів з інших бюджетів) становитиме 11,8 відсотків. Питома вага видатків на обслуговування місцевого боргу (186,5 тис. грн.) в обсязі видатків загального фонду міського бюджету без урахування реверсної дотації та субвенцій, крім субвенцій, передбачених пунктами 6–8 частини першої статті 97 Бюджетного кодексу України (1 807 785,6 тис. грн.) становитиме 0,01 відсотків.

Оскільки погашення боргу та відсотків за кредитом від Північної Екологічної Фінансової Корпорації (НЕФКО) здійснюється у національній валюті, а запланована на 2019 рік сума погашення відсотків по субкредиту Європейського інвестиційного банку є незначною (на термін дії пільгового періоду тіло кредиту не погашається) - 83,5 тис. грн. (2,6 тис.євро у валюті кредиту), ризики щодо вчасного погашення та обслуговування місцевого боргу є мінімальними.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ БОРГОМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

3.1. Досвід розвитку системи місцевих запозичень в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою

Актуальність розгляду питань щодо особливостей регулювання місцевих запозичень в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою обумовлена характером бюджетної політики, необхідністю розширення доступу органів місцевого самоврядування до ринку капіталів. У більшості країн дозволяється робити запозичення на ринку капіталу. В одних країнах здійснення позик не вимагає попереднього схвалення, в інших – необхідним є їх затвердження міністром фінансів. Причому контроль за наданням запозичень має здебільшого регулюючий характер, за умов їх використання тільки для інвестицій. Наприклад, в Австрії юридичні обмеження на запозичення на ринку капіталу встановлені в Законах: “Про місцеве самоврядування”, “Про фінанси місцевого самоврядування”, актах муніципалітетів, у “Фінансовій конституції”. Запозичення підлягає умовному схваленню контролюючих органів. Виняток з цього правила стосується: короткострокових позик ліквідності (дозвіл не потрібний, якщо позики не перевищують певну суму поточного рахунку – 1/6); позик від суспільних організацій і фондів. У деяких землях не передбачено обов’язкове схвалення контракту тривалої позики, якщо її сума не перевищує поточних витрат органів місцевого самоврядування. Позики можуть здійснюватися тільки в межах бюджету розвитку відповідно до фінансових можливостей муніципалітету.

Для визначення таких можливостей використовуються два види критеріїв: співвідношення між позикою і поточними рахунками; надлишок поточних виручок відносно поточних витрат. Запозичення з випуском цінних паперів також має бути схвалено Міністерством фінансів. Схвалення запозичень контролюючими органами розглядається як засіб гарантування

фінансової стійкості місцевих органів влади на тривалу перспективу. Спеціального обмеження стосовно перспективних макроекономічних показників, таких, як, наприклад, стабільність або інфляція, не існує. Теоретично контролюючі органи можуть використовувати інструмент схвалення запозичень, оскільки згідно з положеннями ст. 13 Федеральної конституції: “Федеральна держава і місцеві органи влади в своїх діях мають сприяти дотриманню макроекономічної рівноваги”.

Проте інструмент схвалення їх владою забезпечує вищий ступінь контролю за зазначеними процесами. У Бельгії зобов’язання муніципалітетів у цінних паперах на початку 90-х рр. XX ст. дорівнювали 70,3 млн бельгійських франків. Цей засіб фінансування наприкінці 1984 р. становив майже 30 млн, чим перевищив граничний рівень фінансової безпеки. У 1981–1982 рр. муніципалітети Антверпена, Брюсселя, Генту та Ліджа традиційно фінансували велику частину своїх інвестицій через пряме використання ринків капіталу. Деякі з них стали покривати поточні дефіцити бюджету запозиченнями.

Тому тоді ж було утворено Бельгійський банк комунального кредиту, який випускав цінні папери від імені муніципалітетів, а також Фонд фінансового оздоровлення муніципалітетів з метою допомоги містам відповідати за їхніми зобов’язаннями, які виникли в результаті попередніх суспільних позик. Утворення Фонду було ініційовано державою для надання можливості всім основним містам стабілізувати фінанси, заздалегідь фінансуючи фінансові зобов’язання муніципалітетів замість оплати майбутніх річних внесків. Фонд фінансується через випуск державних облігацій і приватні позики. Бельгійський банк комунального кредиту разом з іншими фінансовими посередниками придбав деякі з цих позик, збільшивши таким чином своє пряме чи опосередковане втручання у фінансування сектора місцевого управління.

У Фламандській області контролюючі органи перевіряють, наскільки фінансові рішення відповідають закону і не суперечать суспільному добробуту. Згідно із законом, робити позики дозволено лише для інвестиційних цілей, до

того ж виключно у фінансових установах суспільного сектора. На їх здійснення потрібний дозвіл від Національного Міністерства фінансів.

Для покращання фінансового становища міст, які потрапили у фінансові труднощі через позики за кордоном, існують спеціальні угоди. У Данії, згідно зі ст. 55 законодавства про муніципалітети, правила здійснення запозичень може встановлювати міністр внутрішніх справ. Розпорядженням Міністерства № 496 від 30 червня 1989 р. в принципі заборонено робити запозичення графствам. Муніципалітети мають право лише на інвестиції у водо- електро- , тепло- постачання, реконструкцію міської інфраструктури, будівництво житла для літніх людей. Витрати в цих сферах являють “граничну позику” муніципалітету. Така позика може бути спрямована на інші потреби, якщо муніципалітет не позичає кошти для вказаних цілей. Здійснення запозичень, окрім згаданих в розпорядженні, вимагає дозволу Міністерства. Для цих запозичень встановлено річний обсяг у 200 млн датських крон. Гарантії місцевих позик, оренда та лізинг розглядаються як муніципальні запозичення. Процентна ставка є вільною, але муніципалітет зобов’язаний обирати кращі умови на ринку.

Термін внутрішніх запозичень не може перевищувати 30-ти років, окрім позик, взятих на фінансування житла для літніх людей. Для зовнішніх запозичень термін обмежується 20-ма роками, а для позик, емітованих центральним банком або іншими міністерствами чи установами, жодних обмежень немає. У Франції Законом від 2 березня 1982 р. “Про права і свободи органів місцевого самоврядування” відмінено систему надання попереднього дозволу на здійснення запозичень і контроль за рішеннями місцевих органів влади у цій сфері.

Тому місцеві органи влади можуть вільно ухвалювати контракти щодо позик на умовах, досягнутих у ході переговорів з кредитором за їх вибором. Залишаються лише обмеження, встановлені законодавством. Місцеві органи влади у питаннях запозичень керуються загальними правилами для всіх позичальників. Це стосується, зокрема, завищених процентних ставок, програм

суспільних заощаджень, дозволу на запозичення в іноземній валюті в разі перевищення встановленого рівня суми позики. У Німеччині умови регулювання місцевих запозичень є різними для: кредитної системи місцевих органів влади (довготермінові позики на інвестиції), позик з метою реструктуризації боргу, короткострокових позик ліквідності. Запозичення муніципалітету здійснюється на юридичних умовах Міністерства внутрішніх справ земель. Воно дозволяється, якщо неможливо або економічно недоцільно фінансування іншим способом.

Позики мають бути схвалені контролюючим органом, за винятком позик ліквідності. Це може бути повне або умовне схвалення. У Великобританії система фінансування капітальних видатків місцевих органів влади починаючи з 1 квітня 1990 р. регулюється частиною IV Закону “Про місцеве самоврядування” та Законом “Про житлове господарство” від 1989 р. Окрім того, детальні умови здійснення запозичень містяться в Правилах запозичень місцевих органів влади № 767 від 1990 р. У межах контролю за рівнем запозичень муніципалітет може позичати гроші на будь-які цілі, відповідні виконанню його функцій. Виняток становлять схвалені міністром закордонних справ за згодою з Казначейством правила, за якими муніципалітет не може позичати гроші в будь-якій формі, окрім овердрафта чи короткотермінових позичок від Банку Англії або від органу чи партнера, які на момент здійснення запозичень є уповноваженою установою за визначенням Закону “Про банківську діяльність” від 1987; від “комісарів державної заборгованості” або від Правління позик для “суспільного робіт” (PWLБ). Шляхом використання “кредитних схвалень”, які щорічно проводяться урядом, встановлюється межа обсягу (суми), яку муніципалітет може позичити. Ця сума включає допомогу для тимчасового запозичення з метою забезпечення відповідності касових розривів і визначається на підставі “кредитних схвалень”, використаних для фінансування капітальних витрат у минулому.

Правилами здійснення запозичень встановлюються умови застосування інструментів позики, методи їх випуску, передачі і викупу, способи, якими

сплачуються або погашаються борги, а також вимоги щодо реєстра позик. Правила також визначають кількісні межі випуску певних інструментів позики. У Греції ст. 220–221 Муніципального і комунального кодексу (Президентський декрет 323/1998 р.) надають можливість місцевим органам влади отримувати позики. Згідно з декретом, “муніципалітети і громади мають змогу укласти контракт стосовно позики з державою, кредитними установами (грецькими банками, Інвестиційним євробанком й іншими іноземними банками), установами публічного права (Офіс депозитів і запозичень, фонди запозичень), з іншими державними установами для виконання будь-яких завдань у межах їх відповідальності”. Цей нормативний документ обумовлює порядок контракування позики після ухвалення рішення муніципальною або комунальною радою, окреслює її призначення, умови запозичення і річні проценти.

Для того, щоб укласти контракт щодо позики для виконання робіт або послуг, потрібен початковий або кінцевий моніторинг однієї з таких робіт чи послуг. При цьому вимагається детальна розробка і схвалення позики компетентними агентами. Позика не може використовуватися для інших цілей, окрім задекларованих. Позика або її частина може спрямовуватися на виконання іншої роботи після ухвалення рішення муніципальною або комунальною радою. Гарантії для укладення контракту запозичення надаються після спільної ухвали міністрів внутрішніх справ і фінансів, яка виноситься на основі подання префекта. Гарантія може бути надана щодо термінів, розміщення і повної виплати позики громадою-позичальником.

В Ірландії всі запозичення муніципалітету підлягають схваленню міністром навколишнього середовища. Згідно із Законом “Про місцеве самоврядування” (№ 2 від 1960 р.), міністр навколишнього середовища може, після консультації з міністром фінансів, встановлювати правила щодо запозичень органами місцевого самоврядування, зокрема, регулювати всі або деякі з таких питань: джерела позик; період погашення боргу; вартість обслуговування; у разі використання застави, зазначення її видів, уточнення

реєстрів, виданих відносно об'єкта застави, умови передавання застави, форми та повноваження отримувачів.

В Італії муніципалітетам, провінціям і пов'язаним з ними фірмам згідно із законом заборонено підписання позик. Вони можуть укласти контракти щодо запозичень лише з Офісом депозитів і позик, дирекцією Інститутів цінних паперів Казначейського міністерства. Якщо місцеві органи не мають коштів, то вони можуть звертатися до різних інститутів фінансового ринку. Контракти щодо позик повинні оформлятися як суспільні й включати деякі позиції, наприклад стосовно погашення в період до 10 років; здійснення чергових внесків погашення з першого року, інвестиційної спрямованості. Якщо ці умови не дотримані, контракти оголошуються недійсними. Для того, щоб стандартизувати процес укладання угод щодо запозичень, Казначейське міністерство визначає декретом найвищу між процентних ставок за позиками, які надаються місцевим органам. У Нідерландах обмеження на запозичення на ринку капіталу зафіксовано у Законах “Про муніципалітети” (ст. 242), “Про провінції” (ст. 127) і в Декреті “Умови запозичень, які здійснюються органами місцевого самоврядування” (ухваленому відповідно до ст. 6 Закону “Про фінанси органів місцевого самоврядування”). Згідно із вказаними законами, запозичення може бути здійснено, якщо бюджет муніципалітетів (провінції) на цей момент не має дефіциту.

Тобто запозичення можливе лише за умови, якщо виплати відсотків і погашення позики не позначаються на дефіциті бюджету. Ст. 3 зазначеного декрету встановлено, що позики не повинні емітуватися в іноземній валюті. До того ж цей документ містить цілу низку правил для тривалих позик, наприклад: “завчасне погашення тривалих позик можливе після максимального періоду – 10 років”. Контракти, які дають змогу кредиторів і боржникові визначити нову процентну ставку протягом терміну дії договору, раннього викупу, можуть бути відстроченими аж до десяти років після врегулювання процентної ставки; процентну ставку позики не можна змінювати більше одного разу на десять років.

У Норвегії всі позики повинні бути схвалені державними інстанціями. Спосіб отримання позики та період амортизації також підлягають схваленню. Обмеження щодо запозичень органів місцевого самоврядування викладені в Законі “Про місцеве самоврядування”. Цими обмеженнями обумовлюється використання позичених грошей тільки для інвестиційних цілей; звертається увага на співвідношення між позикою, амортизацією і поточними доходами.

У Португалії положення Закону “Про місцеві фінанси” від 1987 р. містять певні юридичні обмеження щодо запозичень на ринку капіталу. Місцеві органи влади можуть випускати облігації на пред’явника відповідно до загального закону і угод щодо середньо- або довготермінових позик. Центральний банк не вводить ніяких обмежень на документарні позики, окрім загальних вимог, встановлених для всіх, хто використовує цей засіб фінансування. Муніципалітет для отримання документарної позики повинен подати запити для схвалення муніципальною радою та Міністерством фінансів. Угоди щодо середньо- та довготермінових позик укладаються тільки для подолання фінансових труднощів. Ануїтети (на додаток до документарних позик) не можуть перевищувати 25 % коштів Фонду фінансового вирівнювання, або 20 % річних інвестиційних витрат муніципалітету. До компетенції місцевих органів влади входить укладання угод про банківські позики з будь-якою установою, за якою юридично визнано право здійснювати запозичення. Контракти щодо позик, укладені з приватними установами, не повинні перевищувати суми витрат або зобов’язань стосовно погашення боргу порівняно з банківськими установами суспільного сектору. Казначейство може діяти як кредитор.

В Іспанії всі обмеження вступили в дію з ухваленням Закону “Про управління місцевими фінансами” від 1988 р. Для отримання позик місцеві органи влади повинні мати дозвіл чи підтвердження від компетентного органу Міністерства фінансів. Виняток зроблено для тих випадків, коли за статутами Автономних громад передбачено компетенцію місцевої влади з цих питань. У такому разі повноваження щодо здійснення запозичень належить Автономній громаді. Винятки застосовуються у випадках, якщо: сума, вкладена в планові

операції, не перевищує 5 % повних поточних витрат органів місцевого самоврядування (ці ресурси віднімаються від кінцевого бюджетного показника); за рахунок запозичених коштів передбачається фінансувати роботи і послуги, включені до проектів і програм місцевого й економічного співробітництва, що були належним чином ухвалені. Дозвіл на здійснення запозичень не потрібний, якщо ануїтет за всіма поточними та проєктованими операціями не перевищує 25 % ресурсів органу місцевого самоврядування. Довготермінові позики дозволяються тільки для реалізації інвестиційних цілей та можуть не покриватися поточними витратами. Що стосується іноземних кредитних операцій і запозичень боргів або інших видів цінних паперів, то для них потрібний дозвіл від Міністерства фінансів і економіки для кожного конкретного випадку. Випуск таких цінних паперів здійснюється у відповідності з частиною III Закону “Про ринок цінних паперів” від 24 червня 1988 р. Рішення про надання дозволу залежить від економічної ситуації муніципалітету, що робить подання, періоду амортизації, прибутковості запропонованої інвестиції й в цілому умов позики.

Отже, якщо суспільна установа хоче отримати довгострокову позику або надати гарантію, вона має зробити запит відповідно до Закону “Про фінанси місцевого самоврядування” (ст. 7). У Норвегії не передбачено спеціального механізму для кризових ситуацій на фінансових ринках. У Португалії урядом встановлено межу запозичень для кожної установи. В Іспанії залежно від обставин і економічної політики за Законом “Про Державний бюджет” органи місцевого самоврядування можуть отримувати фінансування з урахуванням щорічних, загальних обмежень щодо надання позик. Банк Іспанії іноді видає циркуляри, якими встановлюються обмеження на зовнішній борг для місцевих корпорацій. Декрет, ухвалений в листопаді 1990 р., вимагає у разі отримання позики відкриття обов’язкового безпроцентного депозиту частини суми, наданої за межами країни. У Швейцарії кантони надають гарантію для місцевих запозичень згідно з федеральним законом.

3.2. Напрями удосконалення механізму управління місцевим боргом

На всіх етапах реформування бюджетних відносин гостро постає питання щодо забезпечення фінансової самодостатності регіонів, вирішення проблем дефіциту бюджетних ресурсів. Це обумовлює необхідність вдосконалення практики здійснення муніципальних запозичень як вагомого інструмента реалізації боргової політики на місцевому рівні, що здійснює значний вплив на соціально-економічний та інвестиційний розвиток регіонів. Однак розширення фінансових можливостей місцевих органів влади у процесі децентралізації не вирішує усіх проблем, що стосуються управління місцевим боргом.

У контексті дослідження теоретичних засад управління місцевим боргом доцільно відмітити неоднозначність у трактуванні даного поняття. Відповідно до Бюджетного кодексу України, управління державним (місцевим) боргом являє собою сукупність дій, пов'язаних із здійсненням запозичень, обслуговуванням і погашенням державного (місцевого) боргу, інших правочинів з державним (місцевим) боргом, що спрямовані на досягнення збалансованості бюджету та оптимізацію боргового навантаження.

Зважаючи на важливість ролі місцевих запозичень у забезпеченні ефективного розвитку регіонів, місцевий борг, як вважають науковці, є як істотним важелем впливу місцевої влади на економічні процеси відповідного регіону, так і об'єктом управління, що і вимагає належного механізму здійснення і використання запозичень, відповідно, погашення та обслуговування утвореного боргу. Тому, цілком справедливим є те, що управління місцевим боргом розглядають з двох основних позицій.

Так, у широкому розумінні, управління місцевим боргом є одним із напрямів фінансової політики регіонів в частині формування і реалізації боргової політики місцевих органів влади, що потребує узгодження і координації дій як органів державної влади, так і всіх суб'єктів управління місцевим боргом. З іншої сторони, у вузькому розумінні, управління місцевим боргом визначають як сукупність дій місцевих органів влади, в межах їхніх повноважень, стосовно підготовки до випуску та розміщення місцевих

запозичень, забезпечення процесу обслуговування та погашення боргових зобов'язань.

Для максимального задоволення потреб регіонів основними цілями ефективного управління місцевим боргом повинні бути: оптимізація рівня та структури місцевого боргу на довготривалий період; мінімізація витрат на обслуговування місцевого боргу та уникнення проблем фінансування інвестиційних програм у майбутньому; мінімізація впливу фінансування місцевого боргу на стан ринку місцевих запозичень; уникнення економічної залежності від іноземних інвесторів.

Досягнення поставлених цілей передбачає дотримання таких принципів, що властиві саме при здійсненні боргових зобов'язань місцевими органами влади: - самостійності - у визначенні місцевою владою об'єктів, що потребують фінансування за рахунок місцевих запозичень, умов їх здійснення, та надання місцевих гарантій; - цільового використання позикових коштів; - чіткого розмежування відповідальності усіх суб'єктів процесу управління місцевим боргом; - публічності і прозорості щодо відбору інвестиційних проектів, реалізації боргової політики на місцевому рівні; - ефективності і обґрунтованості рішень, що приймаються органами місцевими влади для забезпечення максимальних вигод для територіальних громад при мінімальних витратах на погашення і обслуговування місцевого боргу.

Тому, враховуючи необхідність дотримання зазначених принципів, під управлінням місцевим боргом слід розуміти сукупність дій та заходів місцевих органів влади щодо здійснення місцевих запозичень, оптимального розміщення боргових зобов'язань, надання гарантій, а також використання дієвих методів з обслуговування та погашення місцевого боргу, попередження та мінімізації ризиків місцевих запозичень в контексті ефективної реалізації боргової політики на місцевому рівні. На основі вищенаведеного логічним постає виокремлення таких стадій управління місцевим боргом, як: мобілізація фінансових ресурсів за рахунок залучення місцевих запозичень; їх використання; погашення та обслуговування місцевого боргу.

Україна поки що має невеликий досвід функціонування МЦП (перший випуск облігацій було здійснено у м. Києві лише у 1995 р.), значно відстає в процесах становлення цього ринку від зарубіжних країн, що негативно відображається на соціально-економічному розвитку її міст та фінансової системи загалом. МЦП є незначним за обсягом джерелом доходів місцевих бюджетів і ризикованим з огляду на неврегульованість питань їх забезпечення. Проте це не знижує їхнього загальноекономічної цінності. МЦП випускаються для залучення фінансових ресурсів під реалізацію інвестиційних програм, які мають виключно місцеве значення, проте виконання яких є критично важливим для функціонування громади (розвиток систем електро- й водопостачання, каналізації, будівництво житла, розвиток транспортних мереж, будівництво об'єктів освіти, охорони здоров'я, задоволення потреб комунальних господарств), залучення додаткових фінансових ресурсів, задоволення нагальних потреб місцевих органів влади або територіальних утворень у грошових коштах в очікуванні майбутніх надходжень, погашення існуючих зобов'язань, реалізація позабюджетних цілей.

Згідно з практикою розвинутих ринкових країн, ринок муніципальних облігацій є «основою фінансових ринків – здоровою і міцною, незважаючи на те, що вони мають нижчі ставки, ніж акції корпорацій та державні облігації, витрати на їх розміщення ще менші». Цей досвід свідчить про те, що завдяки додатково отриманим через фінансовий ринок ресурсам можна фінансувати надання суспільних благ та послуг мешканцям певної територіальної громади. Комунальний кредит у багатьох країнах також є значним джерелом місцевих інвестиційних програм. Відповідно до цього, позитивні надбання інших країн можуть бути використані і в Україні. На заваді широкого розвитку ринку МЦП в Україні стоїть низка проблем. Зокрема, недостатній інтерес потенційних інвесторів до МЦП, спричинений низькою доходністю цих цінних паперів; недостатня ліквідність муніципальних облігацій порівняно з іншими борговими інструментами фондового ринку; переважання короткострокових облігацій в обсягах емісій та нераціональне використання запозичень. Доходність МЦП

коливається на рівні 10-12%, тобто менша, ніж у банківських депозитів. Крім того, доходи за облігаціями місцевої позики оподатковуються, тому для інвестора-фізичної особи вигідніше розмістити кошти на депозитному рахунку, аніж купувати муніципальні облігації, а для інвестора-юридичної особи вигідність по МЦП не завжди вища за вигідність іншого розміщення коштів. Кошти від розміщення облігацій місцевої позики надходять під суттєво менші проценти, ніж по кредиту.

По закінченні терміну запозичення цінні папери мають бути викуплені емітентом за номінальною вартістю, причому лише за рахунок бюджету розвитку у складі спеціального фонду місцевого бюджету. Проте бюджет розвитку не є достатнім джерелом міських рад, а кошти з нього доцільніше витратити на інвестиційні проекти безпосередньо, без випуску позик. Вищевказане у сукупності свідчить про недостатній інтерес до МЦП, що має наслідком низький рівень попиту на них. На ринку МЦП домінують короткострокові місцеві облігації терміном від 1 до 3 років (їх кількість складає майже 70 % від загальної кількості облігацій), що гальмує розвиток усього фондового ринку. Найбільш привабливими є випуски на суму 30-100 млн. грн., проте ці суми є надто великими для міських рад з погляду як швидкого освоєння, так і безпроблемного погашення.

Відсутність на ринку МЦП облігацій терміном дії понад 5 років не дозволяє залучити кошти під реалізацію довгострокових інвестиційно-інноваційних проектів, які здатні створити суттєвий мультиплікаційний ефект і забезпечити розширене відтворення виробництва, зростання доходів домогосподарств, збільшення бюджетних надходжень усіх рівнів. Значними є фінансові ризики інвестування у МЦП для інвестора, основу яких складають непрозорість фінансових операцій на місцевому рівні, зниження рівня ліквідності цінних паперів.

Для емітента в умовах повільної висхідної динаміки наповнення доходної частини місцевих бюджетів зростає ризик невиконання зобов'язань щодо розрахунків за муніципальними облігаціями, що, у свою чергу, може призвести

до поширення боргової кризи. Невисоким є і рівень довіри інвесторів до міської влади внаслідок нестабільності економічної та політичної ситуацій, а також рівень довіри населення до фінансових установ.

Високий рівень ризиків підвищує вартість місцевих запозичень, що зменшує можливості їх застосування при фінансуванні окремих сфер. Місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування мають недостатні власні матеріально-фінансові гарантії повернення позик, слабкою є й фінансова дисципліна міських рад щодо погашення боргових зобов'язань. Випуск МЦП створює додаткове навантаження на місцевий бюджет. Витрати на обслуговування та погашення місцевого боргу здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів (загального фонду). Якщо процентна ставка по МЦП вища за темпи зростання доходів місцевого бюджету, то скорочується обсяг коштів, які могли б бути витрачені на фінансування інших капітальних видатків. Покриття дефіциту бюджету за допомогою облігаційних позик призводить лише до перекладення боргів на виконавців наступних бюджетів. Накопичення місцевого боргу спричиняє зростання консолідованого боргу, що породжує ризики для фінансової системи всієї країни. Дефолти міст є не тільки економічно, але і політично небезпечними для жителів міст та громадян країни в цілому.

Також при розробці середньострокової стратегії випуску МЦП місцевою владою необхідно враховувати негативні демографічні процеси, зокрема, зростання частки людей похилого віку та видатків на охорону здоров'я і виплату пенсій, що збільшуватиме частку видатків на ці цілі і необхідність зростання величини доходів місцевого бюджету. Враховуючи реальні особливості використання муніципальних запозичень місцевих органів самоврядування та хронічну дефіцитність їх бюджету, до Бюджетного кодексу України (БКУ, ст. 74) внесено зміни до їх регламентації. Згідно з положеннями БКУ чітко визначені такі умови здійснення місцевих запозичень: - місцеві запозичення здійснюються з метою фінансування бюджету розвитку бюджету автономної Республіки Крим, міських бюджетів; - обсяг та умови здійснення

місцевих запозичень і надання місцевих гарантій погоджуються з центральним органом виконавчої влади (Кабінетом Міністрів України); - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики, здійснює реєстрацію місцевих запозичень та місцевих гарантій; - держава не несе відповідальності за борговими зобов'язаннями Автономної Республіки Крим і територіальних громад; - видатки місцевого бюджету на обслуговування місцевого боргу не можуть перевищувати 10% видатків загального фонду місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування місцевого боргу; - якщо у процесі погашення місцевого боргу та платежів з його обслуговування, обумовлених договором між кредитором і позичальником, порушується графік погашення з вини позичальника, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, відповідна міська рада не мають права здійснювати нові місцеві запозичення протягом п'яти наступних років. Враховуючи те, що без виключення всі місцеві бюджети є дефіцитними, то вони не мають можливості погашати запозичення, оскільки формування доходів місцевих бюджетів чітко регламентовані за джерелами доходів і їх розміром, а видатки – регламентовані за цільовим призначенням, сам процес здійснення муніципальних запозичень стає практично неможливим. Сам метод муніципальних запозичень можливий лише у виключних випадках, оскільки він може здійснюватися у кожному випадку за згодою Кабінету Міністрів України.

У сучасних реальних умовах застосування місцевих муніципальних запозичень фактично відкладається до завершення реформування системи місцевого самоврядування і територіальних органів влади, внаслідок чого мають бути створені умови надійного фінансового забезпечення місцевих бюджетів і досягнута їх реальна самодостатність. Лише за цих умов місцеві органи влади під свою відповідальність можуть здійснювати запозичення для прискорення розвитку територіальних громад. За цих умов альтернативним варіантом для підтримки фінансової спроможності реалізовувати бюджетні проекти розвитку у місцевих органів влади є можливості розвитку. Цей метод полягає у тому, що реалізація бюджетних проектів може здійснюватися на

умовах сумісного їх фінансування на паях, коли певну частину необхідних коштів виділяє місцевий бюджет, а решту – місцеві підприємства, розташовані на території юрисдикції органу самоврядування (або й поза її межами) та громадяни, які зацікавлені у розвитку своєї громади, чи в отриманні відповідних вигоду вкладенні цих коштів у ці об'єкти.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити висновки, що ринок МЦП є органічною складовою сучасного фондового ринку, а самі МЦП – одним із інструментів фінансування критичних суспільних потреб, додатковим кредитним джерелом наповнення місцевих бюджетів. Досконале функціонування ринку місцевих позик прискорює обіг фінансових коштів, сприяє залученню в кругообіг ресурсів, майна, коштів. Досвід використання місцевих запозичень засвідчує, що основним сегментом ринку муніципальних облігацій повинен стати ринок МЦП зі строком на 5 років і більше. Враховуючи ж сучасну ситуацію дестабілізації національної економіки і хронічність дефіциту бюджету країни, що унеможливорює отримання додаткових доходів місцевих бюджетів понад визначений обсяг (а відтак і відсутність коштів для своєчасного погашення кредитів), становлення системи муніципальних запозичень стане реальністю після проведення реформи місцевих бюджетів і територіальних органів влади, коли місцеві бюджети стануть фінансово самодостатніми.

Для успішного налагодження системи місцевих запозичень уже нині необхідно передбачити реалізацію таких організаційних заходів: - збільшувати рівень довіри потенційних інвесторів до МЦП за рахунок зменшення рівня ризикованості проектів, здійснюваних за рахунок коштів, отриманих від розміщення МЦП; - здійснювати заходи щодо вчасного і в повному обсязі повернення боргу за МЦП через диверсифікацію форм емісії МЦП; - унормувати захист прав інвесторів, які придбали МЦП, за допомогою диверсифікації ризиків; - забезпечувати інформаційну відкритість процесу емісії та розміщення МЦП за рахунок проведення консультативних заходів для емітентів й потенційних інвесторів щодо проектів, які реалізуються; -

покращувати рівень інфраструктурного забезпечення діяльності ринку МЦП на основі розширення числа його учасників та сфер їх діяльності з метою підвищення якості управління емісією і розміщення МЦП; - посилювати увагу міських рад та фінансових установ до цього процесу. Подальші дослідження мають стосуватися питань вироблення логічної схеми та практичних засобів використання МЦП при регулюванні регіональних диспропорцій.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Важливою складовою процесу економічних трансформацій в Україні є реформування місцевих бюджетів, як фінансового інституту забезпечення демократичного розвитку країни, що надає можливість раціонально децентралізувати та деконцентрувати певні функції органів державної влади з метою стимулювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Місцеві бюджети як інструмент соціально-економічного регулювання розвитку адміністративно-територіальних одиниць відіграють вагомую роль у системі державних фінансів. Оскільки саме з них здійснюється фінансування освіти, охорони здоров'я, культури тощо. Органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства наділені власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність. Реалізація законодавчо закріплених прав органів місцевого самоврядування на економічну самостійність неможлива без наявності власної матеріальної і фінансової бази, зокрема рухомого і нерухомого майна, доходів місцевих бюджетів, природних ресурсів.

Стратегічною метою управління місцевим боргом є: забезпечення фінансування бюджету міста Києва шляхом залучення коштів від місцевих внутрішніх та зовнішніх запозичень, як джерела фінансування бюджету та мінімізація витрат, пов'язаних з ризиками, погашенням та обслуговуванням місцевого боргу, враховуючи при цьому ризики у середньо- та довгостроковій перспективі; створення передумов макроекономічної стабільності у короткостроковому та довгостроковому періодах. Основними засадами управління місцевим боргом є: оптимізація структури місцевого боргу; мінімізація витрат на обслуговування місцевого боргу; мінімізація ризиків, пов'язаних із цим боргом; сприяння розвитку внутрішнього ринку місцевих запозичень.

Важливою проблемою функціонування системи місцевих запозичень є нерозвиненість інституту кредитних рейтингів органів місцевого самоврядування, що зменшує можливості залучення зовнішніх запозичень.

В Україні також існує практика надання гарантій по зобов'язанням підприємств, особливе значення має кваліфікаційне управління портфелем таких гарантій. У випадку їх виконання бюджетом регіону умовні чи відкладені боргові зобов'язання регіону у вигляді гарантій третім особам можуть бути значною небезпекою для кредитоспроможності та кредитного рейтингу регіону. Необхідний ретельний контроль над видачею гарантій, щоб не накопичити їх значного обсягу по відношенню до бюджетних доходів, потрібно уникати видачі гарантій позичальникам з недостатньою кредитоспроможністю.

Основною метою управління ризиками є їх мінімізація. З точки зору принципів підходів до мінімізації ризику поділяються на дві наступні групи. Ризик ліквідності — ризик пов'язаний з відсутністю у органів місцевого самоврядування засобів для повного виконання своїх зобов'язань в термін. Ризик не платежу — ризик, пов'язаний з тим, що операція по погашенню та обслуговуванню зобов'язання не була проведена своєчасно і в повному обсязі з вини уповноваженого агента зі здійснення платежів. Кредитний ризик — ймовірність того, що емітент не зможе повною мірою виплатити відсотки інвестору або повернути повною мірою та у визначений термін інвестовані кошти. Ризик зміни законодавства — ризик, пов'язаний з частими змінами нормативної правової бази в частині бюджетного і податкового законодавства, а також законодавства на місцевому рівні. Ризик протизаконних дій — ризик крадіжок, махінацій, помилок в юридичних документах, розголошення інформації та інших протизаконних дій. Ризик рефінансування — ризик втрат внаслідок надзвичайно не вигідних умов залучення запозичень на вимушене рефінансування зобов'язань, що вже існують. Валютний ризик — ризик втрат у зв'язку зі зростанням курсу валюти, в якій залучені запозичення, до гривні (у випадку на явності зовнішніх зобов'язань). Ризик процентної ставки — ризик втрат, пов'язаний зі зростанням процентних ставок на ринку запозичень. Ризик

продлонгації — ризик, пов'язаний з тим, що в умовах добровільного рефінансування зобов'язання виявляться не вигідними чи рефінансування буде взагалі неможливе. Ризик ціни викупу — ризик втрат у результаті того, що ціна, за якою органи місцевої влади зможуть викупити свої зобов'язання на ринку, виявиться суттєво вищою від запланованої (для зобов'язань, що мають можливість дострокового викупу).

Місцеві запозичення здатні забезпечити нарощення дохідної частини місцевих бюджетів лише за умов належного контролю за цільовим використанням коштів, які будуть надаватись органам місцевого самоврядування, щоб не допустити ситуації коли кошти будуть використовуватись не за призначенням. Крім того для забезпечення якісних змін у цій сфері необхідно здійснювати публічне розкриття всіх фінансових звітів на місцевому рівні, проведення аудиту місцевих бюджетів, а також розробити новий підхід до відображення актуальної фінансової звітності для потенційних кредиторів та запровадити моніторингову систему кредитоспроможності міст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – [2-е вид., доп. і перероб.] – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Баглай М. В. Модель російського федералізму / М. Баглай. – М. : Норма, 2000. – 97 с.
3. Безсмертний Ю.О. Місцевий больовий синдром ампутаційних кукс нижніх кінцівок / Безсмертний Ю. О., Шевчук В. І. — Вінниця : Рогальська І. О., 2014. — 188 с.
4. Близнюк О. С. Місцеві фінанси в Україні: правове регулювання : навч. посіб. / О. С. Близнюк, Н. Л. Губерська, О. А. Музика, Р. А. Ксенко ; за заг. ред. О. С. Близнюк // Академія муніципального управління ; НДІ фінансового права. – К. : Дакор ; КНТ, 2007. – 311 с.
5. [Богма О. С.](#) Розвиток інституціональної складової державного регулювання забезпечення бюджетної безпеки України : монографія ; Класич. приват. ун-т. - Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2017. 367 с.
6. Боголіб Т. М. Бюджетна політика як інструмент макроекономічної стабільності / Т.М. Боголіб // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 3–4. – С. 84–87.
7. [Бондарук Т. Г.](#) Бюджетний менеджмент : Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Київ : Август Трейд, 2016. 891 с.
8. Бондарук Т. Концептуальні засади реформування місцевих бюджетів України / Т. Бондарук // Світ фінансів. – 2011. - №2. - С. 168-171.
9. Браян Т. Регіональний економічний розвиток: [навч. посіб.] / Т. Браян, Г. Пат, О. Крайник. – Л.: Ліга-Прес, 2003.
10. Бураковський І.В. Реформа місцевих фінансів та міжбюджетних відносин в Україні: вісім проблемних питань / І.В. Бураковський // Економічні реформи сьогодні. – 2001. – № 38. – С.24-32.
11. Буряченко А. Є. Проблемні питання розробки й впровадження фінансової політики на місцевому рівні / А. Є. Буряченко // Ринок цінних паперів в

Україні. – 2008. – № 7–8. – С. 3–9.

12. Бюджет у місцевому самоврядуванні Франції / Ін-т держ. упр. і самовряд. при Кабінеті Міністрів України / Відп. ред. І. Грицяк. – К.: Фірма Віпол, 1994. – Вип. 4. – 1994. – 61 с.
13. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень : Аврамченко К. В. та ін.; Ін-т суспіл.-екон. дослідж. Київ: СТ-ДРУК, 2016. 110 с.
14. Бюджетна система : уклад.: Андрейків Т. Я., Оліярник В. В. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2016. 287 с.
15. Бюджетна система [І. І. Кичко та ін.] ; Чернігів. нац. технол. ун-т. - 2-ге вид., перероб. і допов. Чернігів ; Ніжин : Лук'яненко В. В. : Орхідея, 2016. 256 с.
16. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 17 серпня 2010. – № 151.
17. Бюджетні установи: бухгалтерський облік, національні стандарти, оподаткування та звітність : Лемішовський В. І. та ін. ; Нац. ун-т "Львів. політехніка", Ін-т економіки і менеджменту, Аудит. фірма "Зах. аудит. група". Львів : Растр-7, 2016. 1023 с.
18. Васильева М.В. Местные бюджеты в современных условиях. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 110 с.
19. Васильева Н. Підвищення соціальної спрямованості місцевих бюджетів / Н. Васильева // Управління сучасним містом. – 2004. - №1-3.
20. Вахненко Т.П. Реформування системи міжбюджетних відносин в Україні / Т.П. Вахненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. № 9. – С. 3–9.
21. [Возняк Г.В.](#) Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ : монографія ; НАН України, ДУ "Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України". Львів : ДУ "Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України", 2016. 519 с.
22. Ворона П. В. Механізми впливу органів місцевого самоврядування на

соціально-економічний розвиток регіону / П. В. Ворона // Теорія та практика державного управління. – 2009. - №2. – С. 7-14.

23. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування України. – К., Вип. 1–2 (6–7). – 1994. – С. 65–69.
24. Вюртенбергер Т. Розвиток місцевого самоврядування в Україні: наближення до європейських конституційних принципів і практики / Т. Вюртенбергер, Р. Колишко // Українсько-Європейський журнал міжнародного та порівняльного права. – 2002. – Т. 1. – № 3. – С. 48.
25. Гапонюк М. А. Місцеві фінанси : навч.-методич. посіб. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А. А. Славкова ; Київський національний економічний університет. – К. : КНЕУ, 2002. – 183 с.
26. Гензель П.П. К вопросу о реформе местных финансов в России // Городское дело, б.г.– № 2.– С. 149–158.
27. Гіловська З. Децентралізація державних фінансів у Польщі: десять років досвіду / З. Гіловська // Аспекти самоврядування. – 2001. – № 1 (9). – С. 5–10.
28. Демків О. Місцеві бюджети США // Економіка України. – 1995. – № 6. – С.81–84.
29. Державне бюджетування в Україні: сутність та основні детермінанти : монографія / З. С. Варналій [та ін.] ; за ред. З. С. Варналія ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України, 2016. 395 с.
30. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.. ; за аг. Ред.. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
31. Деркач Н.И., Гордеева Л.П. Бюджет и бюджетный процесс в Украине: Учеб. пособие.– Дніпропетровськ: Пороги, 1995.– 256 с.
32. Децентралізація фискальної політики в умовах економіки переходного періода. – Братислава: Програма розвитку ООН, 2005. – 190 с.

33. Дзюблюк О. В. Неконвенційні заходи монетарної політики: досвід федеральної резервної системи США. *Журнал європейської економіки*. 2017. Т. 16, № 3. С. 357–381
34. Дружиніна В.В. Місцевий ринок праці: умови функціонування, методи та способи забезпечення збалансованості / В. В. Дружиніна ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж., М-во освіти і науки України, Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського. — Донецьк : Юго-Восток, 2014. — 365 с.
35. Європейська Хартія про місцеве самоврядування.— Страсбург, Рада Європи, від. вид. і док.— травень, 1990. (Надруковано у Франції).— 10 с.
36. Єпіфанов А. О. Управління регіоном [Текст] : навчальний посібник / А. О. Єпіфанов, М. В. Мінченко, Б. А. Дадашев ; за заг. ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова. — Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. — 361 с.
37. Єпіфанов А.О. Бюджет України [Текст] : монографія : у 2 кн. / А. О. Єпіфанов, І. І. Д’яконова, І. В. Сало. — Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, — Книга перша : Бюджет – головна ланка фінансів держави. – 2010. – 201 с.
38. Жуков Е.Ф. Финансы зарубежных стран: Учеб. пособие.— М.: МИНХ, 1984.— 67 с.
39. Зайчикова В.В. Місцеві фінанси України та європейських країн / Віталіна Вікторівна Зайчикова. — К.: НДФІ, 2007. — 299 с.
40. Запатріна І.В. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні: монографія / за ред. М.І. Скрипниченко – НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., - 2015 – 544 с.
41. Зелена книга. Бюджетна децентралізація в Україні в контексті реформи місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.icps.kiev.ua/project.htm/?pid=97>.
42. Зінченко М. А. Фінансові потоки місцевих бюджетів України: теорія та практика управління: монографія ; Одес. нац. екон. ун-т. - Одеса : Кримполіграфпапір, 2016. 258 с.
43. Ігнатов В., Рудой В. Местное самоуправление / В.Ігнатов, В.Рудой – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2001. – 416 с.

44. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/ В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 648 с.
45. Кириленко О. П. Місцеві фінанси : підручник / О. П. Кириленко, О. Р. Квасовський, А. В. Лучка, Б. С. Малиняк, В. В. Костецький, О. І. Тулай ; за заг. ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.
46. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика)/ О.П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.
47. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
48. [Коляда Т. А.](#) Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : монографія ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2016. 395 с.
49. Конституционное право Республики Польша: Конституция и основные законодательные акты / Бюро по исследованию и экспертным заключениям Канцелярии Сейма.– Варшава, 1996.– 330 с.
50. Копилов В. А. Моніторинг реалізації бюджетної стратегії та її коригування / В. А. Копилов // Економіка України. – 2008. – № 3. – С. 33–39.
51. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: [навч. посіб.] / В.І. Кравченко – К.: Т-во „Знання”, КОО: Вища освіта ХХІ століття, 1999. – 487 с.
52. Кравченко В.І. Фінанси місцевих органів влади України: Основи теорії та практики / В.І. Кравченко – К. : НДФІ, 1997. – 276 с.
53. Кравченко В.І. Фінанси місцевого самоврядування України: проблеми становлення (1989–2001) / В.І.Кравченко – К. : Видавничий дім „KM Academia”, 2001. – 460 с.
54. Легкоступ І.І. Теоретичні та практичні аспекти видатків місцевих бюджетів України в сучасних умовах / І.І. Легкоступ // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. - № 2. – С. 22 – 26.

55. Легкоступ І.І. Формування доходів місцевих бюджетів та підвищення їх фінансової автономії (на прикладі місцевих бюджетів Чернівецької області): матеріали наук.-практ. конф. [«Напрями розвитку фінансової системи України в сучасних умовах»], (Київ, 23-24 берез. 2007 р.). [У 2-х ч.] / Редкол.: І.Я. Чугунов (голова) та ін. – К.: НДФІ, 2007. - Ч.1.– С. 289–295.
56. Лисяк Л.В., Ватченко О.Б., Ватченко Б.С. Оцінка майнового потенціалу регіону – інструмент формування доходів місцевих бюджетів України: теорія і практика : монографія. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – 168 с.
57. Логвіновська С. І. Місцеві бюджети в формуванні економічного потенціалу регіону / С. І. Логвіновська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2007. – Вип. 29. – С. 15–21.
58. Лук'яненко І.Г. Аналіз та моделювання основних статей видатків місцевих бюджетів України / І.Г. Лук'яненко // Культура народів Причорномор'я. – 2004. – № 51. – С. 43–47.
59. Лук'яненко І.Г. Особливості прогнозування та управління бюджетним дефіцитом в країнах з трансформаційною економікою / І.Г. Лук'яненко // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного університету імені Григорія Сковороди. – 2015. – Вип.25/1. – С. 179–185.
60. Лук'яненко І.Г. Прикладні аспекти прогнозування розвитку складних соціально-економічних систем: монографія / За ред. О. І. Черняка, П.В.Захарченка. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В. – 2015. – 384 с. – Розділ 1.7. Вплив ефективності інноваційної діяльності підприємств на економічний розвиток. – С. 86–99.
61. Луніна І.О. Державні фінанси України в перехідний період / І.О. Луніна. – Харків: Форт, 2000. – 296 с.
62. Луніна, І. Бюджетні доходи та податкові повноваження місцевих органів влади / І. Луніна, Н. Фролова // Економіка України. - 2008. - № 6. - С. 37 - 47.

- 63.Макогон В. Д. Бюджетна політика в умовах посилення євроінтеграційних процесів. *Бізнес-Інформ.* 2017. № 11. С. 323–327
- 64.Макогон В. Д. Бюджетна стратегія інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки. *Бізнес-Інформ.* 2017. № 9. С. 58–62.
- 65.Макогон В. Д. Бюджетне прогнозування як інструмент державного регулювання економічних процесів. *Бізнес-Інформ.* 2017. № 10. – С. 314–318.
- 66.Макогон В. Д. Концептуальні засади зміцнення місцевих фінансів / В. Д. Макогон // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 1 (80). – С. 36–39.
- 67.Макогон В. Д. Формування доходів місцевих бюджетів у зарубіжних країнах / В. Д. Макогон // Наукові праці НДФІ. – 2008. – Вип. 1 (42). – С.56–67.
- 68.Макогон В.Д. Бюджетна політика в механізмі управління державними фінансами / В.Д. Макогон // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного університету імені Григорія Сковороди. – 2015. – Вип.26/1. – С. 207–211.
- 69.Макогон В.Д. Основи регулювання міжбюджетних відносин / В.Д. Макогон // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – №12. – С.21–24.
- 70.Максюта А.А.,Чугунов І.Я. Бюджетна складова суспільного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2012. –№ 3. – С. 45–54.
- 71.Мельник А.Ф. Муніципальний менеджмент: [навч. посіб.] / А.Ф. Мельник, Г.Л. Монастирський, О.П. Дудкіна. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 416 с.
- 72.Методологія управління бюджетними програмами : С. Д. Бушуєв та ін. ; за ред. С. Д. Бушуєва, С. В. Цюцюри ; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Київ : КНУБА, 2016. 195 с.
- 73.Міжнародний досвід сереньострокового бюджетного планування: уроки для України [Текст] / Financial and econ. analysis office in the VRU

(FEAO) ; [підгот. М. Стадник ; за заг. ред. В. М. Мазярчука]. [Київ] : Лопатіна О. О. [вид.], трав. 2017. 31 с.

74. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : навч. посіб. / [Н. В. Васильєва та ін. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т громад. суспільства]. — Київ : [б. в.], 2017. — 121 с.
75. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади : посіб. з основ теорії і практики МЕР : [пер. з англ. / Джордж Едвард (Тед) Треллер ; упоряд. О. Кучеренко, І. Лепьошкін ; ред. Цісик Н.]. — Київ : Макрос, 2017. — 119 с.
76. Місцевий розвиток за участі громади. — Суми : Унів. кн., 2013-. — (Проект "Місцевий розвиток, орієнтований на громаду – II").
77. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: Монографія / За ред. О.П. Кириленко. — Тернопіль: ТНЕУ, „Економічна думка”, 2008. — 376 с.
78. Музика О.А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством / О.А. Музика. — К.: Атіка, 2004. — С. 43.
79. Мярковський А. І. Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни / А. І. Мярковський, І. Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. — 2010. — № 5. — С. 5–15.
80. Мярковський А.І. Бюджетний кодекс України в контексті бюджетної реформи // Фінанси України. — 2009. — № 8(165). — с.5.
81. Мярковський А.І. Формування місцевих бюджетів як складова соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць / А.І. Мярковський // Наукові праці НДФІ. - 2009. - №2. - С. 3-17.
82. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів [заг. редакція, передмова Ф. О. Ярошенка]. — К. : Зовнішня торгівля ; УДУФМТ, 2010. — 592 с.
83. Науменко А. М. Сутність та роль місцевих бюджетів в соціально-економічних процесах регіону / А. М. Науменко // Наукові праці НДФІ. —

2006. – Вип. 3 (36). – С. 65–73.

84. Не́дов І. М. Місцевий омбудсман як суб'єкт адміністративного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Не́дов Іван Миколайович ; Запорі́з. нац. ун-т. — Запорі́жжя, 2011. — 16 с.
85. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання України: аналітична доповідь / О. О. Молдован, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко. – К. : НІСД, 2010. – 72 с.
86. [Онищенко С. В.](#) Бюджетна безпека України: сутність, загрози та шляхи забезпечення. Монографія. Київ : Знання України, 2017. 403 с.
87. Осадчук Н. В. Місцеві бюджети і їх роль у регіональному розвитку / Н. В. Осадчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. - №9. –С. 219-223.
88. Остріщенко Ю. В. Інноваційні напрями розвитку місцевих бюджетів : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. [«Інноваційні процеси у фінансово-кредитній сфері»], (м. Київ, 14-15 квітня 2011 р.) / відп. ред. Н. П. Шульга – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – С. 205–206.
89. Остріщенко Ю. В. Підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів у контексті децентралізації державної влади / Ю. В. Остріщенко // Наукові праці НДФІ. – 2008. – Вип. 4. – С. 55–63.
90. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2015. –№ 2. – С. 64–73.
91. Пантелєєв В. П. Бюджетна система : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 377 с.
92. Пасічний М.Д. Інституційні засади розвитку фінансового регулювання економіки / М.Д. Пасічний // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного університету імені Григорія Сковороди. – 2015. – Вип.27/1. – С. 137-143.
93. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : [навч. посіб.] / Ю.В. Пасічник. – К.: „Знання-Прес”, 2003. – 523 с.
94. Податкова система України. Підручник: /В.М.Федосов, В.М.Опарін,

- Г.О.П'ятаченко та ін.; за ред. В.М.Федосова.– К.: Либідь.– 1994.– 464 с.
- 95.Поляк Г.Б. Бюджет города. (Проблемы и перспективы развития).– М., 1978.– 127 с.
- 96.Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України за станом на 1. 01. 2011 р. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 21. 05. 1997 р. № 280/97-ВР. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
- 97.Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів: Розпорядження Кабінету міністрів України , Концепція від 23.05.2007 р. № 308-2007-р // Офіційний вісник України. – 2007. – № 38. – С. 12. – Ст. 1526, код акту 39853/2007.
- 98.Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2016 рік: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54761
- 99.Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2017 рік: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59706
100. Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 роки: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62047
101. Професійна державна служба та місцеве самоврядування: матеріали міжвуз. наук.- практич. конф.– Харків: ХНЕУ, 2005. – 236 с.
102. Рау К.Г. Основные начала финансовой науки / Пер. с нем.; Под ред. В.Лебедева.– Спб.: тип. Майкова, 1868.– Т. 2.– 372 с.
103. Регіони України: [статистичний збірник / за ред. Осауленка О.]. – К., 2010. – Ч. 2. - 808 с.
104. Регулювання міжбюджетних відносин: Україна і європейський досвід: Наукова монографія /За ред. В.Г.Бодрова. - К.: Вид-во НАДУ, 2006. - 296 с.
105. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наук. доп. Луніна І. О. та ін. ; за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної ; НАН України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". Київ : [б. в.], 2016. 69 с.
106. Сазонець І.Л., Гринько Т.В., Придатко Г.Ю. Управління місцевими

- фінансами: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006, с.104.
107. Сайт Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>.
108. Сало І. Методи формування і регулювання бюджету та позабюджетних фондів // Економіка України.– 1995.– № 10.– С. 24–33.
109. Сиринов М.А. Местные финансы.– М.-Л.: Б.и., 1926.– 216 с.
110. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт. – К.: Port-Royal, 2001.
111. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: нац. доп. / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.] ; НАН України, Секція суспіл. і гуманіт. наук. – К., 2009. – 687 с.
112. Ставнійчук А.П. Місцевий референдум як форма безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Ставнійчук Анастасія Петрівна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2017. — 18 с.
113. [Станкус Т.](#) Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів : Швейцар.-укр. проект "Підтримка децентралізації в Україні" DESPRO, Swiss resource Centre and consultancies for development Skat. Харків : Фактор, 2017. 126 с.
114. Суглобов А.Е. Межбюджетные отношения в Российской Федерации: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям „Финансы и кредит”, „Государственное и муниципальное управление” / А.Е. Суглобов, Ю.И. Черкасова, В.А. Петренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 263 с.
115. Тарасюк М. В., Малярчук О. В. Сучасний стан реалізації інноваційної політики України та її фінансове забезпечення. *Економіка та держава*. 2017. № 1. С.19–24.
116. Твердохлебов В. Местные финансы.– Одесса: Изд-во Ивасенко А.А., 1919.– 304 с.

117. Титарчук І. М. Бюджетний менеджмент : Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компринт, 2016. 331 с.
118. Ткачук А. Місцеве самоврядування: Світовий та український досвід: [навч. посіб.] / А. Ткачук, Р. Агранофф, Т. Браун. – К.: Заповіт, 1998. – С. 90–91.
119. Ткачук А.Ф. Місцевий та регіональний розвиток. Участь громадян у місцевому розвитку : практ. посіб. для практ. людей / Анатолій Ткачук. — К. : Легальний статус, 2012. — 138
120. Ткачук В.А. Сталий розвиток сільських територій: загальнодержавний, регіональний та місцевий рівні / Ткачук Вадим Анатолійович ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Навч.-наук. ін-т бізнесу. — Київ : Компринт, 2013. — 339 с.
121. Токарева К. О. Структура бюджету: фінансово-правовий аналіз : монографія ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 183 с.
122. Федосов В. Бюджетний менеджмент: [підручник] / В.Федосов – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
123. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку : монографія / за ред. І. Я. Чугунова. – К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2009. – 848 с.
124. Циммерман Хорст. Муниципальные финансы / Циммерман Хорст. – М.: ДИС, 2003. – С. 132.
125. Черничко С. Наш місцевий Вавилон : історія мовної політики на території сучасного Закарпаття у першій половині ХХ століття (до 1944 року) / Степан Черничко, Чілла Фединець ; НДІ політ. регіоналістики, ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". — Ужгород : Ліра, 2014. — 234 с.
126. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна Україна. – 2014. –№ 6. – С. 25–28.
127. Чугунов І.Я. Інституційні засади бюджетної стратегії // Фінансово-бюджетна стратегія в сучасних соціально-економічних умовах: наук.-

практ. Конф., м.Київ, 26 лют. 2009 р. / редкол.: І.Я.Чугунов (голова) та ін.
– К.: НДФІ, 2009. – с.7.

128. Чугунов І.Я., Козарезенко Л.В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу // Вісник КНТЕУ. – 2017. –№ 3. – С. 116–132.
129. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки // Вісник КНТЕУ. – 2016. –№ 5. – С. 5–18.
130. Шевчук В. О., Копич Р. І. Вплив бюджету на макроекономічні показники // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 3-12.
131. Шевчук В.О. Державні фінанси зарубіжних країн / В.О. Шевчук // Фінанси України. – 2002. – № 2. – С. 4–10.
132. Ширкевич Н.А. Местные бюджеты.– М.: Финансы и статистика, 1991.– 126 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Здійснення місцевого запозичення

за період з 01.01.2019 по 31.03.2019

Дата запозичення	Міська рада, яка здійснює запозичення	Кредитор	Вид запозичення	Сума запозичення	Валюта запозичення	Ставка запозичення (%)	Термін запозичення	Дата заявки на погодження Мінфіном	Дата погодження Мінфіном
18.02.2019	Маріупольська міська рада Донецької області	Міжнародна фінансова корпорація ІФС	Зовнішній кредит	12 500,00	тис. EUR	EURIBOR 6M 6,5%	13 років, остаточне погашення 15.04.2031	11.01.2019	08.02.2019
Всього 12 500 тис. EUR;									
Всього 12 500 тис. EUR;									

Додаток Б

Таблиця Б.1

Здійснення місцевого запозичення
за період з 01 січня по 31 грудня 2018 року

Дата запозичення	Міська рада, яка здійснює запозичення	Кредитор	Вид запозичення	Сума запозичення	Валюта запозичення	Ставка запозичення (%)	Термін запозичення	Дата заявки на погодження Мінфіном	Дата погодження Мінфіном
19.07.2018	Київська міська державна адміністрація (Київська міська рада)	ПБІАР КИЇВ ФАЙНЕНС ПЕЛСІ	Зовнішній кредит	115 072,00	тис. USD	7.5%	5 років, остаточне погашення 15.12.2022	06.02.2018	17.04.2018
23.05.2018	Луцька міська рада	НЕФКО	Зовнішній кредит	5 000,00	тис. EUR	EURIBOR 6M 6.25%	9 років, остаточне погашення 23.05.2027	19.02.2018	06.04.2018
21.05.2018	Львівська міська рада	ПАТ "Державний ощадний банк України"	Облігації	220 000,00	тис. UAH	17.89%	3 років, остаточне погашення 30.06.2021	26.02.2018	06.04.2018
		ПАТ "Державний ощадний банк України"		220 000,00	тис. UAH	17.89%	3 років, остаточне погашення 30.06.2021		
13.09.2018	Івано-Франківська міська рада	ПАТ "Укргазбанк"	Облігації	100 000,00	тис. UAH	17.5%	2 років, остаточне погашення 11.09.2020	19.03.2018	26.04.2018
		ПАТ "Укргазбанк"		100 000,00	тис. UAH	17.5%	1 років, остаточне погашення 13.09.2019		
		ПАТ "Укргазбанк"		100 000,00	тис. UAH	17.5%	3 років, остаточне погашення 30.06.2021		
23.08.2018	Кропивницька міська рада Кіровоградської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 000,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.03.2023	02.04.2018	26.04.2018
25.05.2018	Дніпровська міська рада	ПАТ АБ "Укргазбанк"	Внутрішній кредит	500 000,00	тис. UAH	17.4%	2 років, остаточне погашення 24.05.2020	24.04.2018	15.05.2018
23.08.2018	Нікопольська міська рада Дніпропетровської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	7 900,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.05.2023	04.05.2018	15.05.2018

02.10.2018	Овруцька міська рада Житомирської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	5 940,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.05.2023	04.05.2018	10.08.2018
19.11.2018	Ужгородська міська рада	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 000,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.06.2023	08.05.2018	01.06.2018
13.07.2018	Запорізька міська рада	ПАТ АБ "Укргазбанк"	Внутрішній кредит	250 000,00	тис. UAH	17.6%	5 років, остаточне погашення 11.07.2023	04.05.2018	04.06.2018
		ПАТ "Державний ощадний банк України"		250 000,00	тис. UAH	17.6%	5 років, остаточне погашення 15.07.2023		
19.11.2018	Криворізька міська рада Дніпропетровської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	6 602,84	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.06.2023	21.05.2018	20.06.2018
18.07.2018	Мелітопольська міська рада Запорізької області	ПАТ АБ "Укргазбанк"	Внутрішній кредит	50 000,00	тис. UAH	18.5%	5 років, остаточне погашення 17.07.2023	04.04.2018	01.06.2018
19.09.2018	Уманська міська рада Черкаської області	ПАТ "Укргазбанк"	Внутрішній кредит	24 756,00	тис. UAH	18.01%	5 років, остаточне погашення 18.09.2023	12.06.2018	20.07.2018
21.12.2018	Тернопільська міська рада	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 500,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.09.2023	10.07.2018	15.11.2018
29.11.2018	Нетішинська міська рада Хмельницької області	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 100,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.08.2023	30.07.2018	03.09.2018
28.12.2018	Луцька міська рада	МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	Внутрішній кредит	4 360,00	тис. EUR	EURIBOR 6M 2%	22 років, остаточне погашення 28.12.2040	30.08.2018	11.10.2018
19.12.2018	Рівненська міська рада	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 500,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.09.2023	12.09.2018	11.10.2018
28.12.2018	Сумська міська рада	МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	Внутрішній кредит	5 202,45	тис. EUR	EURIBOR 6M 2.5%	22 років, остаточне погашення 28.12.2040	27.06.2018	26.09.2018
28.12.2018	Хмельницька міська рада	МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	Внутрішній кредит	6 469,50	тис. EUR	EURIBOR 6M 2.5%	22 років, остаточне погашення 28.12.2040	08.10.2018	11.12.2018
20.12.2018	Одеська міська рада	ПАТ АБ "Укргазбанк"	Внутрішній кредит	1 000 000,00	тис. UAH	22.4%	5 років, остаточне погашення 15.12.2023	10.10.2018	29.10.2018

11.12.2018	Тернопільська міська рада	МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	Внутрішній кредит	25 408,35	тис. EUR	EURIBOR 6M 2.5%	22 років, остаточне погашення 11.12.2040	04.06.2018	15.11.2018
31.12.2018	Олевська міська рада Житомирської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 500,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.09.2023	30.10.2018	27.12.2018
31.12.2018	Тростянецька міська рада Сумської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 974,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.09.2023	30.10.2018	07.12.2018
22.12.2018	Тернівська міська рада Дніпропетровської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 200,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 22.12.2023	29.10.2018	19.11.2018
20.12.2018	Вишнева міська рада Києво-Святошинського району Київської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	11 177,85	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.09.2023	02.11.2018	19.11.2018
21.12.2018	Ніжинська міська рада Чернігівської області	НЕФКО	Зовнішній кредит	12 400,00	тис. UAH	3%	5 років, остаточне погашення 15.09.2023	05.11.2018	07.12.2018
Всього за 2018 рік 46 440 тис. EUR; 2 957 551 тис. UAH; 115 072 тис. USD;									

Додаток В

Таблиця В.1

Борг м. Києва

Вид запозичення, кредитор/андерайтер	Мета	Ставка, % річних	Валюта	2005	2011	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Довідково курс: USD/UAH			5,050	7,990	21,990	25,69	30,0		30,0	30,0
Місцевий борг (бюджет розвитку спеціального фонду, млн.)											
Зовнішнє запозичення «Credit Suisse»	Фінансування бюджету розвитку з метою реалізації проектів капітального будівництва міста, в т.ч. будівництва Подільсько- Воскресенського мостового переходу, Київського міського центру серця.	8,000	USD	250,0		-148,8		-101,2			
Зовнішнє запозичення «KYIV FINANCE PLC»	Фінансування бюджету розвитку, у тому числі для рефінансування зовнішнього запозичення 2004 року.	9,375	USD		300,0	-300,0					
Зовнішній борг	РАЗОМ		USD	250,0	300,0	101,2	101,2	0,0			
Базові розрахунки з Міністерством фінансів по реструктуризованому зовнішньому боргу (загальний фонд, млн.)											
Мінфін України	Постанова КМУ від 18.12.15 №1040	7,75	USD			351,1				175,55	175,55